

Asya Studies

Akademik Sosyal Araştırmalar / Academic Social Studies

Year: 9, Number: 32, p. 437-466, Summer 2025

Küresel Güney'in Ukrayna-Rusya Savaşı'na Tepkileri ve Yeni Dünya Düzeni

The Global South's Reaction to the Ukraine-Russia War and the New World Order

ISSN: 2602-2877 / E-ISSN: 2602-263X

Araştırma Makalesi
Research Article

Makale Geliş Tarihi
Article Arrival Date
17/03/2025

Makale Kabul Tarihi
Article Accepted Date
17/06/2025

Makale Yayın Tarihi
Article Publication Date
25/06/2025

Asya Studies

Sümeysra Ulus
Bilim Uzmanı

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD

sumeyraulus@outlook.com.tr

ORCID: 0009-0001-3203-1093

Öz

Küresel Güney'in Ukrayna-Rusya Savaşı'na yönelik tepkileri, dünya siyasetinde önemli değişimlerin işaretlerini taşımaktadır. Bu ülkeler, savaşın yarattığı krizlere farklı stratejilerle yanıt verirken, mevcut uluslararası düzende kendilerini daha bağımsız bir konumda görme eğilimine girmişlerdir. Tarafsız kalmaya çalışan bazı devletler, arabuluculuk rollerini öne çıkarırken, diğerleri ekonomik ve siyasi çıkarlarını koruma kaygısıyla daha keskin pozisyonlar almıştır. Savaş, enerji ve gıda tedarik zincirlerini ciddi ölçüde sekteye uğratarak gelişmekte olan ülkeleri derinden etkilemiştir. Bu kriz, alternatif ticaret ve enerji kaynakları arayışlarını hızlandırmış, Küresel Güney ülkelerinin yeni iş birliklerine yönelmesine neden olmuştur. Aynı zamanda bu ülkeler, Batı'nın yaptırımlarına daha temkinli yaklaşmış ve Rusya ile tamamen ilişkileri koparmaktan kaçınmıştır. Özellikle Afrika ve Asya'daki birçok ülke, savaşın ekonomik etkilerinden kaçınmak için denge siyaseti gütmüştür. Yeni dünya düzeni bağlamında, bu süreç Küresel Güney ülkelerinin daha etkin bir rol üstlenme isteklerini ortaya koymuştur. Batı merkezli düzenin sorgulanmasıyla birlikte, çok kutuplu bir dünya düzenine doğru bir geçiş gözlemlenmiştir. Çin, Hindistan ve Güney Afrika gibi büyük güçler, bu dönemde hem bölgelerinde hem de küresel ölçekte etkilerini artırmaya çalışmıştır. Ukrayna-Rusya Savaşı, sadece iki ülke arasındaki çatışma değil, aynı zamanda uluslararası güç dengelerinin yeniden şekillenmesinin bir yansımasıdır. Küresel Güney, bu süreçte önemli bir aktör olarak, uluslararası ilişkilerin geleceğini etkileme potansiyeline sahiptir. Bu durum, çok kutuplu bir dünya düzeninin kapısını aralamaktadır. Makale, Ukrayna-Rusya Savaşının yalnızca iki ülke arasındaki bir çatışma olmadığını, aynı zamanda uluslararası güç dengelerinin değişim sürecine ışık tuttuğunu vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küresel Güney, Ukrayna, Rusya, Yeni Dünya Düzeni, Çok Kutupluluk

Abstract

The Global South's responses to the Ukraine-Russia War signal important changes in world politics. While these countries have responded to the crises created by the war with different strategies, they have tended to see themselves in a more independent position in the current international order. While some states, trying to remain neutral, have emphasized their mediation role, others have taken sharper positions in order to protect their economic and political interests. The war has deeply affected developing countries by severely disrupting energy and food supply chains. This crisis accelerated the search for alternative sources of trade and energy and led the countries of the Global South to seek new partnerships. At the same time, these countries have been more cautious about Western sanctions and have refrained from completely severing ties with Russia. Many countries, especially in Africa and Asia, pursued a policy of balance to avoid the economic impact of the war. In the context of the new world order, this process revealed the desire of the countries of the Global South to assume a more active role. With the Western-centered order being questioned, there has been a shift towards a multipolar world order. Great powers such as China, India and South Africa have sought to increase their influence both in their regions and on a global scale. The Ukraine-Russia War is not only a conflict between two countries, but also a reflection of the reshaping of the international balance of power. The Global South, as an important actor in this process, has the potential to influence the future of international relations. This opens the door to a multipolar world order. The article emphasizes that the Ukraine-Russia War is not only a conflict between two countries, but also sheds light on the process of changing the international balance of power.

Keywords: Global South, Ukraine, Russia, New World Order, Multipolarity

Atf Bilgisi / Citation Information

Ulus, S. (2025). Küresel Güney'in Ukrayna-Rusya Savaşı'na tepkileri ve yeni dünya düzeni. *Asya Studies*, 9(32), 437-466. <https://doi.org/10.31455/asya.1659889>

GİRİŞ

Ukrayna-Rusya Savaşı, dünya siyasetinde yalnızca iki ülke arasında yaşanan bir çatışma olmanın ötesine geçerek, küresel dengelerin yeniden şekillenmesine ve uluslararası düzenin temel taşlarının sorgulanmasına neden olan derin bir kırılma noktası yaratmıştır. Bu bağlamda, savaşa karşı farklı yaklaşımlar geliştiren ülkelerin tutumları, mevcut sistemin kırılma noktalarını ve yeni güç yapılarını ortaya koymaktadır. Özellikle Küresel Güney, bu süreçte önemli bir rol oynamış, savaşın doğrudan etkilerini azaltma ve kendi çıkarlarını koruma adına geliştirdiği stratejilerle uluslararası politika sahnesinde dikkat çekici bir aktör haline gelmiştir.

Küresel siyaset, Ukrayna-Rusya Savaşının dünya genelindeki yansımalarıyla çalkalanırken, bu çatışma sadece iki ulus arasındaki bir mücadele olmanın ötesine geçmiş ve uluslararası düzenin temellerini sarsarak yeni bir denge arayışını tetiklemiştir. Özellikle enerji ve gıda krizleri, ekonomik yaptırımlar ve uluslararası diplomasi üzerindeki etkileriyle bu savaş, devletlerin uluslararası sistemdeki konumlarını yeniden gözden geçirmelerine neden olmuştur. Bu bağlamda, Küresel Güney olarak adlandırılan ve genellikle Asya, Afrika ve Latin Amerika'yı kapsayan bölgelerdeki ülkeler, bu çatışmaya yönelik farklı stratejiler geliştirerek uluslararası arenada daha bağımsız bir konuma gelme çabası göstermiştir.

Tarafsız kalma politikaları, arabuluculuk girişimleri ve ekonomik çıkarlarını koruma odaklı yaklaşımlarıyla bu ülkeler, çok kutuplu bir dünya düzenine geçiş sürecinde dikkat çeken aktörler haline gelmiştir. Batı merkezli düzenin sorgulandığı bu dönemde, Çin, Hindistan ve Güney Afrika gibi ülkeler hem kendi bölgelerinde hem de küresel ölçekte etkilerini artırmak için yeni yollar aramaktadır. Bu dinamik, Küresel Güney'in geleneksel anlamda pasif bir konumdan, uluslararası sistemde daha aktif ve etkili bir role geçiş yapmasını sağlamaktadır.

Günümüzde uluslararası sistem, çeşitli güç dinamiklerinin ve krizlerin etkisi altında dönüşüme uğramaktadır. Ukrayna-Rusya Savaşı, bu dönüşümün başlıca tetikleyicilerinden biri olmuş ve dünya çapında ekonomik, siyasi ve toplumsal etkiler yaratmıştır. Bu süreçte, Küresel Güney ülkelerinin bu savaşa verdikleri tepkiler ve bu kriz karşısında geliştirdikleri stratejiler, uluslararası düzenin gelecekteki yönüne dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Ukrayna-Rusya Savaşının uluslararası politikada yarattığı sarsıntılar ve bu sarsıntıların özellikle Küresel Güney üzerindeki derin etkileri, bu makalenin temel inceleme alanını oluşturmaktadır; zira bu çatışma, yalnızca iki ülke arasındaki bir askeri mücadeleden ibaret olmayıp, enerji ve gıda krizlerinden ticaret dinamiklerine, diplomatik stratejilerden uluslararası güç dengelerinin yeniden şekillenmesine kadar geniş bir etki alanına sahiptir ve yeni dünya düzenine dair tartışmaları yeniden alevlendirmiştir. Bu makalenin amacı, Küresel Güney ülkelerinin savaşa karşı geliştirdiği tepkileri ve stratejileri analiz etmek, bu ülkelerin Batı merkezli uluslararası düzende nasıl bir konum elde etmeye çalıştığını ve çok kutuplu bir dünya düzeninin oluşumuna katkılarını derinlemesine incelemektir; kapsamı ise enerji ve ticaret politikalarının yanı sıra arabuluculuk girişimlerini, tarafsızlık politikalarını ve Çin, Hindistan gibi öne çıkan aktörlerin rolünü içermektedir. Yöntem olarak hem nitel hem de nicel yaklaşımlardan yararlanılarak tarihsel bağlam, mevcut durum ve gelecekteki senaryolar yorumlanarak, bu bağlamda literatür taramaları, uluslararası raporlar ve bölgesel kaynaklardan elde edilen veriler ışığında bulgular ortaya konulmuştur. Bulgular, Küresel Güney'in ekonomik bağımsızlık arayışını, çok kutupluluk vizyonunu ve bölgesel iş birliği çabalarını vurgularken;

aynı zamanda makale, ele aldığı konunun öznel boyutlarını göz ardı etmeden, dünya siyasetinin insani ve ahlaki dinamiklerini de tartışmaya açmayı hedeflemektedir. Bu kapsamlı çerçevede, makale, Ukrayna-Rusya Savaşını yalnızca bir çatışma olarak değil, aynı zamanda uluslararası düzenin geleceğine ışık tutan çok katmanlı bir dönüşüm sürecinin parçası olarak ele almaktadır. Bu makalenin ana araştırma sorusu şudur; *Küresel Güney'in Ukrayna-Rusya Savaşı'na tepkileri nelerdir?* Bu soru ise bizi başka yan sorulara yönlendirmektedir. Örneğin; *bu tepkiler, uluslararası güç dengelerini nasıl etkilemektedir? Savaşın, enerji ve gıda tedarik zincirleri üzerindeki etkileri nelerdir ve Küresel Güney bu krizlere nasıl yanıt vermektedir? Küresel Güney'in yeni dünya düzenindeki yeri ve çok kutuplu bir düzene geçişteki rolü nedir? Batı merkezli uluslararası düzen, Küresel Güney'in perspektifinden nasıl sorgulanmaktadır?*

Bu çalışma, literatüre Küresel Güney perspektifinden uluslararası güç dengeleri ve yeni dünya düzeni bağlamında yenilikçi bir bakış açısı kazandırmıştır. Genellikle Batı merkezli bir yaklaşımla ele alınan bu konular, Küresel Güney'in stratejileri, denge siyaseti ve yeni iş birlikleri odaklı bir pencereden değerlendirilmektedir. Bu, savaşı yalnızca bir bölgesel çatışma olarak değil, aynı zamanda küresel sistemin dönüşümüne bir örnek olarak ele almayı sağlar.

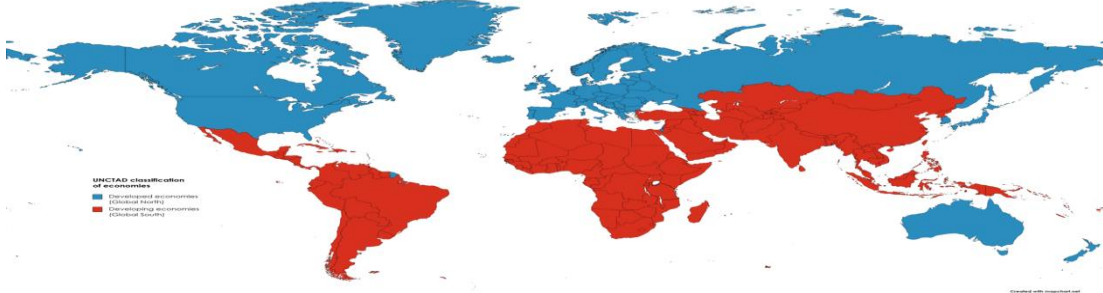
Küresel Güney kavramı, uluslararası ilişkiler literatüründe ve küresel söylemlerde göreceli olarak yeni yer edinmiştir. Geçmişte "Üçüncü Dünya Ülkeleri" olarak adlandırılan ülkeler grubu, Soğuk Savaş sonrası dönemde bu statik ve ideolojik yükü ağır kavramdan uzaklaşarak daha dinamik ve kapsayıcı bir söylem arayışıyla "Küresel Güney" olarak tanımlanmaya başlamıştır. Ancak bu terim, akademik çalışmalarda ve diplomasi pratiklerinde henüz yeterli yer bulamamış ve literatür açısından geniş kapsamlı bir incelemeden geçmemiştir.

Bu bağlamda, makale, "Küresel Güney" kavramını hem teorik hem de pratik düzeyde merkeze alarak özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Kavramın doğasını, tarihsel bağlamını ve günümüz uluslararası sistemindeki işlevini tartışan bu yaklaşım, literatürde ciddi bir boşluğu doldurma potansiyeline sahiptir. Dahası, Küresel Güney'in artan ekonomik, siyasi ve diplomatik etkisi, uluslararası ilişkilerin çok kutuplu bir yapıya evrildiği bu dönemde, kavramın akademik ve diplomatik söylemlerde daha yaygın şekilde kullanılacağını göstermektedir.

Gelecekte, Küresel Güney'in yükselen gücü ve etkisi, uluslararası kurumların reform çağrıları, bölgesel iş birliği mekanizmalarının artan rolü ve küresel yönetim yapılarındaki değişimle birlikte daha belirgin hale gelecektir. Bu makalenin sunduğu analiz, yalnızca mevcut durumu anlamak için bir araç değil, aynı zamanda literatüre entelektüel bir zenginlik katarak Küresel Güney söylemlerinin akademide ve diplomaside hak ettiği yeri bulmasına yönelik bir çağrı niteliğindedir. Bu kavramın gelecekte yalnızca bir terminolojik tercih olmanın ötesine geçerek, uluslararası sistemin yapı taşlarından biri haline gelip gelmeyeceği sorusu, tartışmayı daha da derinleştirmeyi ve şekillendirmeyi vaat etmektedir.

KÜRESEL GÜNEY'İN TANIMI VE TARİHSEL BAĞLAMI

Resim 1: Küresel Güney ve Kuzey Ülkeleri

Kaynak: [UNCTAD](#), 2023. Küresel Kuzey ([gelişmiş ülkeler](#)) mavi renkle ve Küresel Güney ([gelişmekte olan ülkeler](#) ve [en az gelişmiş ülkeler](#)) kırmızı ile vurgulanmıştır.

Küresel Güney, uluslararası ilişkiler ve kalkınma çalışmaları bağlamında bir kavram olarak, Kuzey-Güney ayrımını temel alır. Bu ayrım, tarihsel olarak, zenginlik ve teknolojik gelişimde üstün olan sanayileşmiş ülkeleri "Küresel Kuzey" kümesi altında toplarken, ekonomik ve sosyal kalkınmada daha düşük seviyede olan ülkeleri "Küresel Güney" olarak ifade eder. Genel olarak, Güney Asya, Afrika, Latin Amerika ve Pasifik'te yer alan ülkeler bu kategoriye girer. Ancak, ideolojik ve sosyoekonomik niteliklere dayanan bu sınıflandırma, coğrafi anlamda değil, daha çok politik ve ekonomik eşitsizlikler bakımından bir analitik araç işlevi görmektedir (TUIÇ Akademi, 2014). Küresel Güney ülkeleri, 20. yüzyıl boyunca Batı'nın hegemonyası altında çeşitli ekonomik ve sosyal zorluklarla karşı karşıya kalmışlardır. Soğuk Savaş dönemi boyunca Batı (ABD ve müttefikleri) ile Doğu (SSCB ve müttefikleri) arasında bir denge unsuru olarak görülmüş, ancak genellikle uluslararası sistemdeki karar alma süreçlerinde marjinalleştirilmişlerdir (Oğuzlu, 2023).

Küresel Güney'in kavramsal çerçevesi, yalnızca coğrafi veya ekonomik bir sınıflandırma değil; aynı zamanda postkolonyal düşünceyle derin biçimde iç içe geçmiş tarihsel bir konumlanmayı ifade eder. 20. yüzyılın ikinci yarısında sömürgecilik sonrası dönemde ortaya çıkan bu kavram, Batı merkezli bilgi üretimine, kalkınma modellerine ve güç ilişkilerine karşı eleştirel bir pozisyon almayı mümkün kılan bir düşünsel çerçeve sunmuştur. Hindistan'ın eski Başbakanı Pandit Jawaharlal Nehru, Gana'nın eski Cumhurbaşkanı Kwame Nkrumah ve Mısır'ın eski Devlet Başkanı Cemal Abdül Nasır gibi liderlerin öncülüğünde şekillenen Bandung Konferansı (1955) ve *Bağlantısızlar Hareketi*, bu tarihsel-siyasal öznenin ilk söylemsel ifadesi olmuştur. Küresel Güney, bu bağlamda yalnızca kalkınma ve bağımsızlık talebinin değil, aynı zamanda modernitenin tek merkezli anlatısına karşı çıkan alternatif bir epistemolojinin taşıyıcısıdır. Adil ticaret, çevresel adalet ve küresel yönetişimde temsiliyet talepleri, yalnızca ekonomik eşitsizliklerle ilgili değil; aynı zamanda Batı-dışı toplumların kendi tarihsel deneyimlerine dayalı bir dünya tahayyülünü yeniden kurma çabasıyla da ilişkilidir. Bu anlamda Küresel Güney, postkolonyal kuramın merkez-çevre, bilgi-iktidar, kimlik-temsil gibi temel tartışmalarını içselleştiren söylemsel bir mekân olarak değerlendirilebilir (Tekin, 2020: 67).

Batı, genellikle Küresel Güney ülkelerini homojen bir grup gibi algılayarak bireysel ihtiyaçlarını göz ardı edebiliyor. Hindistan, Brezilya ve Çin gibi bazı ülkeler, liderlik iddialarında bulunuyor; ancak bu çabalar ülkeler arasındaki farklılıklar nedeniyle sınırlı kalıyor. Borç krizleri, iklim değişikliği, iç çatışmalar ve siyasi istikrarsızlık gibi sorunlar, bu ülkelerin ortak zorlukları arasında yer alıyor. ABD ve müttefiklerinin, Küresel Güney'e özgü sorunlara yönelik etkili çözümler geliştirmeleri ve ülkelerin benzersiz durumlarına daha fazla odaklanmaları gerektiği vurgulanıyor. Bunun yanı sıra, bu ülkeleri tek bir jeopolitik blok olarak görmek, sorunların çözümüne yardımcı olmuyor; aksine, daha karmaşık bir tablo ortaya çıkarıyor (TUIÇ Akademi, 2024).

Küresel Güney ülkelerinin birbirlerinden büyük ölçüde farklılık gösteren siyasi rejimler, kültürel geçmişler ve ekonomik kapasiteler sunmasına rağmen, ortak bir deneyim olarak sömürgecilik ve onun yarattığı yapısal eşitsizlikler, bu ülkeleri ortak bir kimlik etrafında birleştiren bir unsur olarak görülmektedir. Aynı zamanda, Küresel Güney'in birleştirici olgusu, genel olarak Batı merkezli uluslararası kurumlara karşı daha adil bir küresel düzen arayışı olarak tanımlanır. Bu eşitsizliklerin ve tarihsel travmaların sonucu olarak, Küresel Güney ülkelerinin küresel olaylara karşı tutumları genellikle farklı bir prizmadan değerlendirilir ve bu yaklaşım, Ukrayna-Rusya Savaşı gibi güncel olaylarda açıkça kendini göstermektedir. Küresel Güney'in uluslararası ilişkilerdeki bu özgün pozisyonu, ekonomik zorunluluklardan ve tarihsel süreçlerden kaynaklanır. İthalat ve ihracatta Kuzey ülkelerine olan bağımlılık, Küresel Güney ülkeleri üzerindeki ekonomik baskının, politik tutumlarını şekillendirmede önemli bir rol oynadığı bir gerçekliktir. Dolayısıyla, Küresel Güney'in dünyaya bakışı, yalnızca ekonomik parametrelere değil, aynı zamanda tarihi mirasa ve ideolojik bağlamlara dayalı bir prizmadan incelenmelidir. Bu yaklaşım, güncel olayların ve dinamiklerin anlaşılmasında kritik bir analitik çerçeve sunmaktadır (Kosic, 2023: 53-54).

Türkiye'nin Küresel Güney Ülkesi Olarak Kabul Edilebilirliği

Türkiye ve Küresel Güney arasındaki ilişki, çok kutuplu bir dünya düzenine uyum sağlama çabaları çerçevesinde değerlendirilebilir. Küresel Güney, Batı merkezli olmayan bir ekonomik ve siyasi iş birliği platformu olarak, Türkiye'ye alternatif stratejik ortaklıklar sunmaktadır. Bu bağlamda, BRICS gibi oluşumlar, Türkiye'nin ekonomik kalkınma ve bağımsız dış politika hedefleri doğrultusunda önemli fırsatlar yaratabilir. Ayrıca, Küresel Güney'in finansal yapıları, Türkiye'ye uygun koşullarda kalkınma kredileri ve proje finansmanı sağlayarak ekonomik çeşitliliği destekleyebilir. Türkiye'nin bu yapılarla iş birliği, Batı'nın etkisinden bağımsız bir politika izleme kapasitesini artırabilir (Sancar, 2025).

Bu çerçevede Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından sıklıkla dile getirilen “*Dünya 5'ten büyüktür*” söylemi, Türkiye'nin küresel düzeydeki reform taleplerini sembolize eden bir politik manifestoya dönüşmüştür. Bu ifade, özellikle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin yapısal eşitsizliklerine yönelik eleştirilerin odağında yer almakta; Türkiye'nin yalnızca Batı eksenli ittifaklara değil, aynı zamanda adil temsil esasına dayalı çok kutuplu bir dünya düzenine olan bağlılığını da yansıtmaktadır. Türkiye, bu ifadeyle Küresel Güney ile söylemsel bir yakınlık kurarken; normatif temelli, kapsayıcı bir uluslararası sistem vizyonunu da açıkça ortaya koymaktadır (Anadolu Ajansı, 2024).

Türkiye gerek jeopolitik konumu gerekse dış politika pratikleriyle Batı ve Doğu blokları arasında istisnai bir denge aktörü konumundadır. Bir yandan NATO üyesi olarak Batılı güvenlik mimarisinin parçası olan Türkiye, diğer yandan Şanghay İş Birliği Örgütü ve BRICS+ gibi yapıların söylemsel yakınlığını da dışlamayan esnek bir diplomasi yürütmektedir. Bu çifte açılım, Türkiye'nin çok kutupluluğa uyumlu, çok eksenli dış politika yaklaşımını stratejik bir tercih olarak benimsediğini ve küresel güç dengelerinin yeniden şekillendiği bu dönemde proaktif bir aktör olarak öne çıktığını göstermektedir (TUDPAM, 2024).

Türkiye, son yirmi yılda dengeli bir dış politika benimseyerek hem Batı hem de Küresel Güney ile ilişkilerini güçlendirmeye çalışmaktadır. Türk dış politikasının temelini, *Türkiye Yüzyılı* vizyonu ve *Türkiye Eksenli* stratejisi oluşturuyor. Bölgesel iş birliğine verdiği önemle Türkiye, krizlerin çözümünde bölge aktörlerinin katkısını ön plana çıkarıyor ve küresel güçlerin müdahalelerinin krizleri derinleştirdiğini savunuyor. Özellikle Suriye ve İsrail-Filistin meselelerinde bölgesel çözümler arayışını destekliyor. Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinde, eşit ortaklık, ahlaki değerler ve insani diplomasiye dayalı bir yaklaşım göze çarpıyor. Bu politikalar, ulusal çıkarlarla ahlaki değerleri birleştirme amacını taşıyor. Ayrıca, Türkiye'nin Küresel Güney'e yönelik dış politikasında kazan-kazan stratejisi benimsenmekte ve bu strateji çerçevesinde ekonomik iş birlikleri teşvik edilmektedir. Afrika gibi bölgelerde ise, hiyerarşik olmayan, sömürgecilikten uzak bir ortaklık anlayışı ortaya konuluyor (Ataman, 2025).

Türkiye'nin dış politikası, iç güvenlik tehditleri ve bölgesel dinamiklerin etkisiyle şekillenmiştir. Ülke, Kürdistan İşçi Partisi (PKK), Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) gibi terör örgütlerinin saldırılarıyla mücadele ederken, Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) tarafından 2016'da gerçekleştirilen başarısız darbe girişimi gibi içsel krizlerle de karşı karşıya kalmıştır. Aynı zamanda, komşu ülkelerden gelen tehditler ve bölgesel istikrarsızlık, Türkiye'nin güvenlik politikalarını yeniden değerlendirmesine neden olmuştur. Bu bağlamda, dış politika hem iç güvenliği sağlamaya hem de bölgesel çıkarları korumaya yönelik bir denge arayışını yansıtmaktadır. Türkiye'nin dış politikası, bölgesel dinamikler ve uluslararası ilişkilerdeki değişimlerle şekillenmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın liderliğinde, Türkiye'nin dış politikası milliyetçilik, Batı karşıtlığı ve uluslararası örgütlere eleştirel bir yaklaşımı içeren bir söylemle yeniden tanımlanmıştır. Bu süreçte, Türkiye'nin "*güçlü bir bölgesel aktör*" olarak rolü vurgulanmış ve geleneksel ortaklardan uzaklaşarak Batı karşıtı duruş sergileyen ülkelerle ilişkiler derinleştirilmiştir. Aynı zamanda, Irak, Suriye ve Dağlık Karabağ gibi bölgelerdeki çatışmalar, Moskova'nın Kırım'ı ilhakı ve Doğu Akdeniz'deki enerji rekabeti gibi unsurlar, Türkiye'nin bölgesel stratejilerini şekillendiren temel faktörler olmuştur. Bu bağlamda, Türkiye'nin dış politikası hem bölgesel hem de küresel düzeyde artan bir izolasyon ve gerilimle karakterize edilmiştir (Levaggi ve Donelli, 1107-1114).

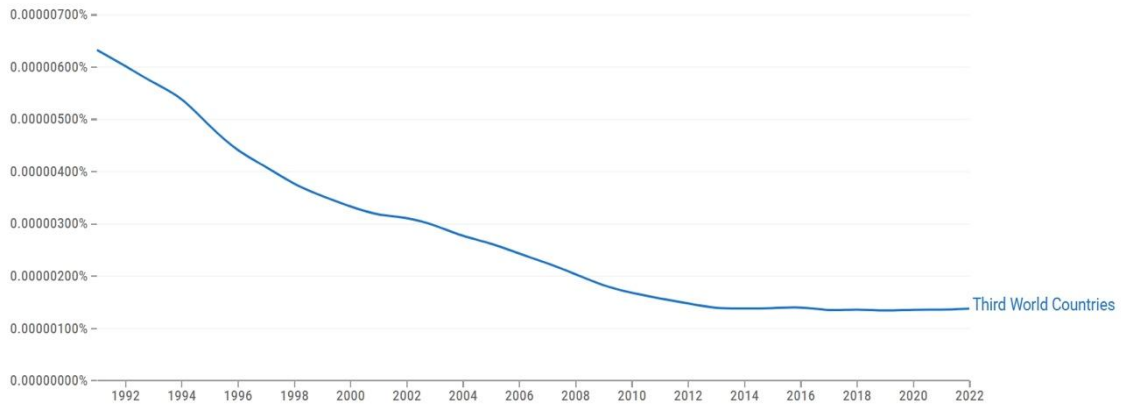
Cem Gürdeniz, dünya düzeninin önemli bir değişim sürecine girdiği ve Türkiye'nin bu bağlamda nasıl bir strateji benimsemesi gerektiğini şu şekilde değerlendiriyor: Özellikle ABD'nin küresel liderliğinin zayıflaması, Rusya ve Çin'in yükselişi ve Avrasya'nın önem kazanması gibi konular göz önüne alındığında, Türkiye'nin hem tarihsel mirasını hem de stratejik coğrafi avantajlarını kullanarak denge politikalarını sürdürmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, Türkiye'nin üretim gücünü artırması, Asya ile daha yakın ilişkiler kurması ve Mavi Vatan konseptine dayalı bir yaklaşımı benimsemesi önerilmektedir. Ayrıca, ABD ve Avrupa ile ilişkilerde jeopolitik çıkarların korunması gerektiği vurgulanmalıdır. Bu perspektif, Türkiye'nin

hem bölgesel hem de küresel aktör olarak güçlü bir pozisyona sahip olabilmesi için dikkatli bir stratejik denge kurması için elzem nitelik taşımaktadır (Gürdeniz, 2025).

Son olarak, Türkiye, Küresel Güney'in uluslararası platformlarda daha iyi temsil edilmesi için çaba göstermektedir. Daha kapsayıcı bir dünya düzeni için çalışırken, Batı'nın adaletsiz yaklaşımlarına karşı da duruş sergilemektedir. Tüm bu stratejiler, Türkiye'nin uluslararası sistemde dengeli bir rol oynama arzusunu yansıtmaktadır (Sancar, 2025).

Küresel Güney'in Uluslararası Sistemdeki Konumu

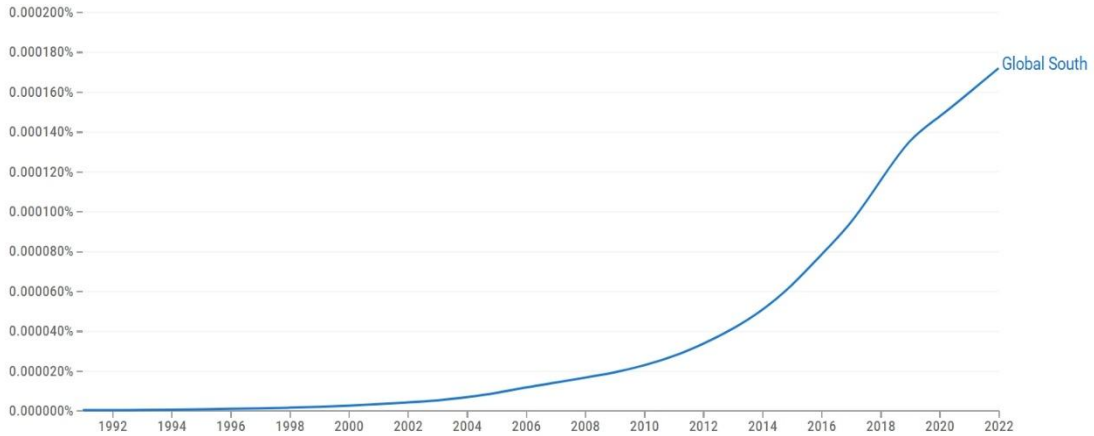
Grafik 1: 'Üçüncü Dünya Ülkeleri' Teriminin Literatürde Kullanım Oranı

Kaynak: Google Books Ngram Viewer (Grafik, zaman aralığı yazar tarafından belirtilerek 15 Mart 2025 tarihinde oluşturulmuştur).

Google Kitaplar Ngram Görüntüleyici verilerine göre 1992-2022 yılları arasında 'Üçüncü Dünya Ülkeleri' kavramının akademik literatürde kullanılma oranı son on beş sene içinde düşüş göstermiştir.

Grafik 2: 'Küresel Güney' Teriminin Literatürde Kullanım Oranı

Kaynak: Google Books Ngram Viewer (Grafik, zaman aralığı yazar tarafından belirtilerek 15 Mart 2025 tarihinde oluşturulmuştur).

Google Kitaplar Ngram Görüntüleyici verilerine göre 1992-2022 yılları arasında ‘Küresel Güney’ kavramının akademik literatürde kullanılma oranı son on beş sene içinde artış göstermiştir.

Yapılan grafik analizine göre (**Grafik:1** ve **Grafik:2**), “Küresel Güney” teriminin akademik literatürde giderek artan bir şekilde kullanım kazandığı görülmekte, bu durum literatürdeki kavramsal dönüşümlerin dinamik doğasını göstermektedir. “Üçüncü Dünya Ülkeleri” terimi, Soğuk Savaş dönemi boyunca sıkça kullanılan ve dönemin ideolojik kutuplaşmalarını yansıtan bir nitelik taşıırken, zamanla tarihsel bağlamının daralması ve olumsuz çağrışımları nedeniyle yerini daha kapsayıcı bir söylem olan “Küresel Güney” kavramına bırakmıştır. Bu kavramsal değişim, sadece akademik yazında bir tercih olarak kalmamış, aynı zamanda küresel sistemde güç dağılımındaki değişimlerin söylemsel bir yansıması olarak değerlendirilmektedir.

Küresel Güney, özellikle 20. yüzyıldan bu yana uluslararası sistemdeki konumu ve ilişkileri açısından dikkat çeken bir bölgesel yapıdır. Bu terim, genellikle Global Kuzey’in karşısında, ekonomik, siyasi ve sosyal açıdan daha az gelişmiş olan ülkeler grubunu ifade eder. Küresel Güney’e dahil edilen ülkeler çoğunlukla Afrika, Asya ve Latin Amerika’da bulunmaktadır. İster tarihsel bağlamda sömürge geçmişleri ister modern dönemdeki ekonomik bağımlılıkları olsun, bu ülkelerin uluslararası sistemdeki konumları büyük ölçüde karmaşık bir tarihsel sürece dayanır (Hitti, 2023).

Batı dünyasında “Üçüncü Dünya” olarak bilinen ve bugün Küresel Güney olarak adlandırılan ülkeler, uluslararası sistemin ‘açık ve istikrarlı’ yapısına meydan okuma potansiyelleri nedeniyle dikkat çekmektedir. 1970’lerden itibaren bu ülkeler, Batı’ya karşı yeni normlar geliştirmiş ve ekonomik sisteme alternatifler aramaya başlamıştır. Günümüzde, Küresel Güney ülkeleri “*Amerikan sonrası Dünya*” kavramıyla ele alınmaktadır. Ancak uzmanlar, BRICS¹ gibi oluşumların uyumlu veya devrimci bir blok olmadığını, daha çok uluslararası düzene uyum sağlamayı hedeflediğini vurgulamaktadır. Analizler, Küresel Güney’in henüz tanımlanabilir bir blok oluşturmadığını, ancak uluslararası örgütlerde ve müzakerelerde artan etkilerini kolektif normlarla ifade ettiğini göstermektedir. Dünya düzenindeki değişimlerin kademeli gerçekleşeceği ve Küresel Güney ülkelerinin güç dengelerinde rolünün giderek arttığı öngörülmektedir. Bu, mevcut düzene karşı bir meydan okumadan çok uyumlu bir yeniden yapılanma süreci olarak değerlendirilmektedir (Braveboy-Wagner, 2022: 2).

Küresel Güney ülkeleri, genelde uluslararası sistemdeki asimetrik güç dinamiklerinden etkilenmektedir. Bu ülkelerin ekonomik kalkınmaya yönelik çabaları, zaman zaman gelişmiş ülkelerin ticaret politikaları, teknoloji transferlerine dair kısıtlamaları ve borç krizleri ile bağlantılı olarak sekteye uğramaktadır. Küresel Kuzey’e kıyasla üretim ve finans kapasitesinde bariz bir eşitsizlik bulunmaktadır. Uluslararası ilişkiler teorilerinde Küresel Güney’in konumu genelde yapısal bağımlılık ve bir tür bölgesel dışlanmayla açıklanır. Bu çerçevede, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi küresel finans kuruluşlarının politikaları, sıkça eleştirilen bir etki faktörü olarak öne çıkar. Küresel Güney ülkeleri, genelde bu politikaların

¹ BRICS, beş büyük yükselen ekonomiyi temsil eden bir uluslararası iş birliği grubunun adıdır. Brazil (Brezilya), Russia (Rusya), India (Hindistan), China (Çin), South Africa (Güney Afrika) ülkelerinin baş harfleriyle oluşmaktadır.

uygulanmasında yeterince söz hakkına sahip olmadığı için, uluslararası arenada daha pasif bir pozisyona itilmiş durumdadır. Bununla birlikte, 21. yüzyılda Küresel Güney'in uluslararası sistemdeki rolü değişmektedir. BRICS ülkeleri (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) gibi güç merkezlerinin ortaya çıkışı, bu ülkelerin siyasi ve ekonomik bir blok oluşturarak sistemde daha etkin roller üstlenmesini sağlamaktadır. Ayrıca Çin'in Kuşak ve Yol İnisiyatifi gibi projelerle, Küresel Güney ülkelerine yönelik altyapı yatırımları, bu bölgelerin küresel ölçekteki ekonomik ağlara daha sıkı entegre olmasını kolaylaştırmıştır (Fikir Turu, 2023).

Küresel Güney ülkeleri, sıklıkla uluslararası krizlerde farklı bir perspektif ortaya koymaktadır. Daha önceki sömürgecilik tecrübeleri ve Kuzey ile olan çeşitli bağımlılık ilişkileri, bu ülkelerin uluslararası politikaları değerlendirme biçiminde önemli bir rol oynar. Çok Kutuplu Dünya düzenine dair talepler, bu bölgelerden yükselen belirgin bir eğilim olarak kendini göstermektedir. Bu bağlamda, Küresel Güney, mevcut uluslararası sistemde yalnızca pasif bir konumda olmakla kalmamakta, aynı zamanda yeni düzen arayışlarında aktif bir ses olarak öne çıkmaktadır (Oğuzlu, 2023).

UKRAYNA-RUSYA SAVAŞI VE KÜRESEL DİNAMİKLER

Ukrayna-Rusya Savaşı, tarihsel, kültürel ve jeopolitik bağlamlar içinde incelenmesi gereken karmaşık bir çatışma olarak ön plana çıkmaktadır. Bu çatışma, yalnızca iki ülke arasındaki askeri gerilimlerin bir sonucu olmaktan ziyade, uzun yıllardır süregelen siyasi ve etnik çalkantıların bir yansımasıdır. Özellikle Doğu Avrupa'nın tarihi mirası ve Soğuk Savaş sonrası bölgesel düzenlemeler, bu savaşın temel dinamiklerini şekillendirmiştir. Ukrayna-Rusya Savaşı, tarihsel olarak dezavantajlı bir konumda olan Küresel Güney ülkelerine farklı bir perspektif sunmuştur. Bu ülkeler, savaşın etkilerinden doğrudan etkilenmiş olsalar da mevcut uluslararası düzen içinde daha güçlü ve bağımsız bir konum elde etme çabası içine girmişlerdir. Özellikle enerji ve gıda krizlerinin derinleştiği bir ortamda, bu ülkelerin tarihsel olarak maruz kaldıkları eşitsizlikleri gidermek için kendi diplomatik, ekonomik ve siyasi yollarını aradıkları görülmektedir.

Tarihsel Arka Plan: Rusya-Ukrayna Geriliminin Kökleri ve Batı-Rusya Rekabetinin Dönüşümü

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte ortaya çıkan yeni uluslararası düzen, Batı dünyası için bir genişleme, Rusya için ise bir daralma ve yeniden tanımlanma sürecini beraberinde getirmiştir. 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılması, Ukrayna'nın da içinde yer aldığı eski Sovyet coğrafyasının büyük bölümünü bağımsız devlet statüsüne kavuşturmuş; ancak bu bağımsızlık, jeopolitik anlamda gerçek bir özerklik değil, çoğunlukla Batı ile Rusya arasındaki nüfuz mücadelesinin yeni alanlarını oluşturmuştur (Politik Akademi, 2011).

Ukrayna bu mücadelenin en kritik odak noktalarından biri haline gelmiştir. Zira hem Doğu Avrupa güvenlik mimarisinde merkezi bir konuma sahiptir, hem de enerji nakil hatları, tarım kaynakları ve Rusya'nın Karadeniz'e açılan kapısı olan Kırım gibi stratejik alanlara ev sahipliği yapmaktadır. Dolayısıyla Ukrayna'nın dış politika yönelimi, yalnızca bu ülkenin iç

meselesi değil; Batı'nın genişlemesiyle Rusya'nın yeniden dirilişi arasında sıkışmış bir jeopolitik mücadeledir (Kaçmaz, 2020: 157-158).

1990'lardan itibaren NATO ve Avrupa Birliği'nin Doğu Avrupa'ya doğru genişleme stratejisi, Moskova'da ciddi bir tehdit algısı yaratmıştır. Özellikle 2004 yılında Baltık ülkeleri ile Polonya, Çekya ve Macaristan'ın NATO'ya katılması Rus tepkisini çekti (STRASAM, 2022). Bu bağlamda Ukrayna'nın 2008'de NATO üyeliği için adaylık sinyali vermesi, Moskova tarafından doğrudan bir *kırmızı çizgi*'nin aşılması olarak değerlendirilmiştir (Samsun, 2022: 9-10).

2014 yılı ise gerilimin açık çatışmaya dönüştüğü dönüm noktasıdır. Ukrayna'nın AB ve NATO ile entegrasyonunu hızlandırılma çalışmalarına cevaben Rusya, Kırım'ı ilhak etmiş ve Doğu Ukrayna'daki ayrılıkçı güçlere destek vererek hibrit bir savaş stratejisi izlemeye başlamıştır. Bu süreç, aslında sadece Ukrayna'nın egemenliğine değil, Batı'nın Doğu Avrupa'da nüfuz tesis etme girişimlerine karşı da bir meydan okumadır (Haramoon Çağdaş Araştırma Merkezi, 2017: 3-4). Kırım ilhakının ardından Donbas bölgesindeki ayrılıkçı hareketler yaşanması, savaşı tetikleyen unsurlar arasında yer almıştır (Çalışkan, 2022: 35-37).

2022'de başlayan topyekûn işgal ise, bu uzun süreli gerilimin ve rekabetin patlama noktası olmuştur. ABD ve Avrupa'nın Ukrayna'ya verdiği askeri ve ekonomik destek, çatışmayı yalnızca iki ülke arasındaki bir savaş olmaktan çıkararak, Batı ile Rusya arasındaki sistemsel bir mücadeleye dönüştürmüştür. Böylece Ukrayna, yalnızca toprak bütünlüğü için değil, aynı zamanda küresel düzenin güç merkezlerinin yeniden belirlenmesi için de savaşan bir ülkeye dönüşmüştür. Bu bağlamda Rusya-Ukrayna gerilimi, klasik bir ikili çatışmadan çok daha fazlasıdır. Hem tarihsel bağlamı hem de küresel stratejik sonuçları itibarıyla, 21. yüzyılın ilk büyük jeopolitik fay hattıdır.

Tarihsel anlamda iki millet arasındaki bağlar, etnik ve kültürel açıdan da önemlidir. Rusya, Ukrayna'yı Slav halklarının ortak bir tarihi miras alanı olarak görmüş, bu durum Ukrayna'daki bağımsızlık yanlısı hareketlerle çelişmiştir. Aynı zamanda, enerji kaynakları açısından kritik olan bölge, Rusya'nın ekonomik ve stratejik çıkarları açısından vazgeçilmezdir. Ukrayna'nın Doğu Avrupa ve Karadeniz bölgesindeki konumu, bölgesel güç dengelerini doğrudan etkilemektedir. Bu savaşın siyasi boyutu, uluslararası sistemdeki değişimlerle de bağlantılıdır. Batı'nın ekonomik yaptırımları ve askeri destekleri, Rusya'nın küresel izolasyonuna yol açmış, güç dengelerinin yeniden şekillenmesine zemin hazırlamıştır (Yıldız, 2022: 155-157).

Rusya'nın Ukrayna'yı işgaline verilen tepkiler, Kuzey ve Güney küresel perspektifleri arasındaki farklılıklarla şekillenmiştir. Batı ülkeleri işgali kınarken ve yaptırımlar uygularken, Küresel Güney'deki birçok ülke daha çekimser bir tutum sergilemiştir. Bu farklılığın kökleri, Soğuk Savaş dönemi ilişkilerinden ekonomik ve jeopolitik kaygılara kadar uzanmaktadır. Küresel Güney, ekonomik belirsizlik ve kalkınma yardımlarının kesintiye uğrama riski karşısında, genellikle bağımsızlık ve kendi çıkarlarını önceliklendiren bir yaklaşımı benimsemiştir. Bu tutum, Rusya'nın etkili propaganda çabalarıyla da desteklenmiştir. Batı, bu ayrışmayı gidermek ve etkili diplomasi yoluyla küresel eşitsizliklerin kötüleşmesini önlemek için çaba göstermelidir. Özellikle insani yardım girişimlerinin ve uluslararası iş birliğinin

artırılması, bu süreçte kritik rol oynamaktadır. Bu durum, savaşın küresel yankılarının daha geniş ve çok yönlü bir anlayışını gerektirmektedir (Klyszcz, 2023).

Küresel Güney'in Ukrayna-Rusya Savaşı'na Bakışı: Genel Perspektifler

Tablo 1: Küresel Güney ülkelerinin Ukrayna-Rusya Savaşı'na Karşı Tepki ve Destekleri

Ülke	Tepki	Destek/Duruş
Çin	NATO'nun genişlemesini eleştiriyor, Rusya'yı doğrudan kınamıyor.	Rusya ile stratejik ortaklık ve Batı'ya karşı ekonomik ve politik iş birliği içerisinde.
Hindistan	Stratejik özerklik politikası güderek Rusya ile tarihsel bağlarını koruma çabası içerisinde.	Batı'nın yaptırımlarına katılmıyor, diplomatik çözüm çağrısında bulunuyor.
Brezilya	Moskova'nın işgalini kınasa da Batı'nın yaptırımlarına katılmıyor.	Ateşkes çağrısı, Rusya'yı izole etmeme politikası.
İran	Batı'nın politikalarını eleştiriyor, Rusya ile askeri ve ekonomik iş birliğini artırıyor.	Rusya'ya açık destek, Batı'ya karşı ortak duruş.
Endonezya	Tarafsız bir duruş sergiliyor, barış görüşmelerini destekliyor.	Diplomatik çözüm çağrısı, yaptırımlara katılmıyor.
Meksika	Savaşı kınamakla birlikte, yaptırımlara katılmıyor.	Barışçıl çözüm çağrısı, tarafsızlık politikası.
Türkiye	Hem Ukrayna hem de Rusya ile diplomatik ilişkilerini sürdürüyor.	Arabuluculuk rolü üstleniyor, tahıl koridoru anlaşmasını destekliyor.
Suudi Arabistan	Batı'nın yaptırımlarına katılmıyor, enerji piyasalarındaki dengeyi korumaya odaklanıyor.	Rusya ile ekonomik iş birliğini sürdürüyor.
Vietnam	Tarafsız bir duruş sergiliyor, Rusya ile tarihsel bağlarını koruyor.	Yaptırımlara katılmıyor, diplomatik çözüm çağrısında bulunuyor.
Arjantin	Savaşı kınamakla birlikte, yaptırımlara katılmıyor.	Barışçıl çözüm çağrısı, tarafsızlık politikası.
Mısır	Batı'nın yaptırımlarına katılmıyor, ekonomik çıkarlarını korumaya odaklanıyor.	Rusya ile ticari ilişkilerini sürdürüyor.
Pakistan	Tarafsız bir duruş sergiliyor, Batı ve Rusya ile ilişkilerini dengelemeye çalışıyor.	Diplomatik çözüm çağrısı, yaptırımlara katılmıyor.

Kaynak: Nadkarni vd., 2024

Küresel Güney ülkelerinin Ukrayna-Rusya Savaşı'na tepkileri, her bir ülkenin kendi iç dinamiklerine ve dış politika önceliklerine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bazı ülkeler tarafsız kalmayı tercih ederken, diğerleri çatışmanın doğrudan ya da dolaylı etkileriyle başa çıkmak için farklı stratejiler benimsemiştir. Küresel Güney ülkelerinin Rusya'nın Ukrayna'yı işgaline tepkisi genel olarak "ikircikli" olarak tanımlanabilir. Çoğu ülke, doğrudan Rusya'yı kınamaktan kaçınarak, barış çağrıları ve tarafları müzakereye davet eden açıklamalar yapmıştır. Açıklamalar genellikle BM Şartı'na saygı, barışçıl çözüm vurgusu ve saldırganın ismini anmadan saldırıyı kınamayı içerir. Örneğin, Mısır ve Endonezya benzer tutum sergilemiştir ancak Singapur, Rusya'yı açıkça kınayarak ve yaptırımlar uygulayarak istisna oluşturmaktadır. Küresel Güney ülkeleri, Ukrayna-Rusya Savaşı'na yaklaşımda ulusal çıkarlarını önceliklendirerek realpolitik bir dış politika benimsemektedir. Bu ülkeler, ideolojik veya ahlaki

değerlerden çok, ekonomik krizler ve gıda güvenliği gibi somut ihtiyaçlarına odaklanmaktadır. Örneğin, Rusya'nın tahıl ihracatını sürdürmesi için Ukrayna'nın taviz vermesi gerektiğini savunan bazı ülkeler, savaşın hızlı sonuçlanması adına pragmatik çözümleri tercih etmektedir. Bu yaklaşım, ulusal çıkarların, ortak değerlere olan bağlılığın önüne geçtiğini göstermektedir (Abrar vd., 2022: 10-11).

Tarafsızlık ve Arabuluculuk Çabaları: Hindistan ve Güney Afrika gibi ülkeler, tarafsızlık politikası izleyerek Batı ile Rusya arasında denge sağlamaya çalışmışlardır. Bu ülkeler, hem Rusya ile olan tarihsel bağlarını koruma hem de Batı ile olan ekonomik ilişkilerini sürdürme çabası içinde olmuşlardır. Özellikle Hindistan, enerji ve silah tedariki gibi stratejik konularda Rusya ile olan iş birliğini kesmekten kaçınmış ve aynı zamanda Batı ile ticari ilişkilerini devam ettirmiştir (Giga, 2022).

Ekonomik Krizlerle Mücadele: Savaşın neden olduğu enerji ve gıda krizleri, özellikle düşük ve orta gelirli ülkeler üzerinde ağır bir yük oluşturmuştur. Bu durum, Küresel Güney ülkelerinin alternatif ticaret ve enerji kaynaklarına yönelmesine neden olmuştur. Örneğin, Bangladeş gibi ülkeler, enerji arz güvenliği sağlamak için yeni iş birlikleri ve anlaşmalar arayışına girmiştir (Budryt ve Davoliūtė, 2024).

Batı ile Rusya Arasında Denge Arayışı: Pek çok Küresel Güney ülkesi, Batı'nın uyguladığı yaptırımlara katılmaktan kaçınarak Rusya ile ilişkilerini sürdürmeyi tercih etmiştir. Bunun ardında, özellikle gıda ve enerji tedarikinde Rusya'nın önemli bir rol oynaması yatmaktadır. Küresel Güney, Ukrayna-Rusya Savaşı'na yaklaşımında homojen bir duruş sergilemekten uzak bir görünüm çizmektedir. Coğrafi, tarihsel, ekonomik ve politik bağlamlardan etkilenen bu bakış açısı, devletlerin dış politika önceliklerine ve uluslararası sistemdeki rollerine göre farklılık göstermektedir. Bununla birlikte, bu bölgede yer alan birçok ülkenin tutumu, Batı merkezli yaklaşımlardan belirgin bir şekilde farklılık göstermektedir. Önemli bir nokta olarak, *hiçbir Küresel Güney ülkesi Batı'nın Rusya'ya yönelik yaptırımlarına destek vermemiştir*. Dahası, bu ülkelerden birçoğu, Batılı devletlerin yoğun baskılarına rağmen Moskova ile samimi ve yakın ilişkilerini sürdürmeye devam etmiştir (Turner, 2024).

Küresel Güney'deki ülkelerin Ukrayna-Rusya Savaşı'na yaklaşımı, tarihsel, ekonomik, kültürel ve jeopolitik faktörler bakımından büyük farklılıklar göstermektedir. Bu yaklaşımı anlamak için, ülkelerin Batı ile olan tarihsel ilişkilerinden, Rusya ile olan stratejik bağlarına ve uluslararası düzende kendilerini nasıl konumlandırmak istediklerine kadar çeşitli dinamiklerin dikkate alınması gerekmektedir. Bazı ülkeler, uluslararası hukukun ihlali olarak görülen Rusya'nın Ukrayna işgaline net bir şekilde karşı çıkarken, bazıları ise bu konuda tarafsız kalmayı tercih etmiştir. Örneğin: Latin Amerika ülkeleri arasında, Brezilya gibi bazı ülkeler tarafsız bir duruş sergilerken, Kolombiya gibi ülkeler Batı'nın yaptırımlarını desteklemiştir. Bu farklılık, her ülkenin ekonomik ve diplomatik çıkarlarının boyutuyla ilişkilidir. Afrika kıtasında ise, özellikle eski sömürgecilik geçmişi nedeniyle Batı'ya duyulan güvensizlik, bazı ülkelerin Rusya'nın söylemlerine daha yakın bir konum almasına neden olmuştur. Bununla birlikte, birçok Afrika ülkesi, savaşın doğrudan etkileri olan enerji ve gıda krizlerinin çözümüne odaklanmayı tercih etmiştir. Asya'da Hindistan ve Çin gibi ülkeler, ekonomik bağımsızlık ilkesi ve stratejik çıkarlar doğrultusunda çatışmaya karışmaktan kaçınmıştır. Hindistan hem ABD ve Avrupa ile hem de Rusya ile ilişkilerini dengede tutma çabasını sürdürmektedir.

Küresel Güney ülkelerinin bu farklı tavırları, bir yandan savaşın doğrudan sonuçlarıyla mücadele etme gerekliliğini, diğer yandan bağımsız dış politika yürütme arzularını yansıtmaktadır. Bu çeşitlilik, Küresel Güney'in homojen bir blok olmadığını ve her ülkenin, uluslararası dinamiklere kendi tarihsel bağlamında cevap verdiğini göstermektedir (Budrytė ve Davoliūtė, 2024).

Türkiye'nin Rusya-Ukrayna Savaşı sürecinde üstlendiği arabuluculuk rolü, yalnızca bölgesel güvenlik dengelerine değil, aynı zamanda küresel yönetim tartışmalarına da doğrudan temas etmektedir. Ankara'nın hem Moskova hem de Kiev ile diplomatik kanalları açık tutma kararlılığı, Türkiye'yi Batı dışı aktörler arasında müzakere zemini kurabilen az sayıdaki ülkeden biri hâline getirmiştir. Bu pozisyon, Türkiye'nin yalnızca jeopolitik bir ara aktör değil, aynı zamanda çok taraflı diplomasiyi kurumsallaştırmaya çalışan aktif bir oyun kurucu olduğuna işaret etmektedir (Tulun, 2024: 1-3).

Avrupa ve Batı dünyası, Ukrayna'ya yönelik Rus işgalini caydırma niyetiyle Ukrayna'ya aktif destek sunarken, Küresel Güney ülkeleri, genel olarak tarafsızlık politikasını benimseyerek çatışmaya taraf olmaktan kaçınmayı tercih etmiştir. Bu tutum hem tarihsel bağlam hem de mevcut ekonomik ve jeopolitik koşullar çerçevesinde şekillenmiştir. Küresel Güney, kendi çıkarlarını önceleme eğilimiyle ne Rusya ne de Ukrayna ile doğrudan uyum sağlamamış, bunun yerine savaşın etkilerine pragmatik bir yaklaşımla tepki vermiştir. Bu tutum, Batı'nın geçmiş müdahalelerine yönelik eleştiriler ve küresel güç dengelerinin çok merkezli yapısı ile birleşerek daha karmaşık bir politika yaklaşımı ortaya koymuştur (Kosic, 2023: 55).

Çin'in "Tarafsızlığı": Retorik mi, Stratejik Yönelim mi?

Rusya-Ukrayna Savaşının başlangıcından bu yana Çin'in takındığı tutum, uluslararası kamuoyunda “tarafsızlık” olarak nitelendirilse de bu tanımın sahadaki gerçek dinamikleri yansıttığı tartışmalıdır. Çin lideri Şi Cinping'in, krizin zirveye ulaştığı dönemde Vladimir Putin ile gerçekleştirdiği yüz yüze görüşmeler, Pekin'in Moskova ile olan ilişkisini sıradan diplomatik temasların ötesine taşıdığını açıkça ortaya koymuştur. Çin'in resmi söylemi, “çatışmaların diyalog yoluyla çözülmesi” yönünde bir çerçeve sunsa da fiili tutum daha karmaşık ve çok katmanlıdır. Pekin, Rusya'yı açıkça destekleyen bir pozisyona geçmeden, Batı'nın yaptırımlarını eleştirerek ve NATO'nun genişleme politikalarına dair şüphelerini dile getirerek, Kremlin'in temel argümanlarına dolaylı bir meşruiyet zemini sağlamıştır. Bu tavır, Çin'in jeopolitik çıkarları ile normatif söylemleri arasında dikkatli bir denge kurduğunu göstermektedir (Euro News, 2022).

Şi-Putin görüşmeleri yalnızca sembolik değil, aynı zamanda stratejiktir. Bu görüşmeler, Çin'in uluslararası sistemde Batı merkezli düzene karşı alternatif bir kutup yaratma çabasının parçası olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Pekin, Rusya ile ‘sınırsız ortaklık’ doktrini çerçevesinde, açık bir askeri ittifaka girmeden fakat ekonomik, diplomatik ve ideolojik düzeyde Kremlin'e alan açan bir strateji benimsemiştir. Öte yandan Çin'in bu pozisyonu, onun küresel imajı ve ekonomik çıkarlarıyla çelişmemesi adına dikkatle formüle edilmiştir. Pekin yönetimi, özellikle Avrupa Birliği ile olan ticari ilişkilerini korumak amacıyla doğrudan silah yardımı ya da askeri iş birliği gibi adımlardan kaçınmış; bunun yerine enerji, teknoloji ve finans alanlarında Moskova ile ilişkilerini derinleştirmiştir (BBC Türkçe, 2023).

Dolayısıyla Çin'in pozisyonu, klasik anlamda bir "tarafsızlık" değil, kontrollü bir yakınlıktır. Bu yakınlık, Çin'in çok kutuplu dünya arzusunu destekleyen bir jeostratejik tercihtir. Ukrayna Savaşı, Pekin'in Batı'yla doğrudan çatışmaya girmeden, kendi küresel konumunu tahkim etmek için kullandığı çok yönlü bir fırsat alanına dönüşmüştür. Bu bağlamda Çin'in Rusya'ya verdiği destek 'görünmez müttefiklik' formundadır. Tarafsızlık söylemi, diplomatik düzlemde uluslararası meşruiyeti korumaya hizmet ederken; sahadaki davranış kalıpları, Pekin'in Rusya'yla kurduğu stratejik yakınlaşmayı net biçimde yansıtmaktadır (ODAP, 2023).

Çok Kutuplu Düzen: Kavramsal Çerçeve ve Yeni Güç Odakları

Çok kutupluluk, yalnızca uluslararası sistemdeki aktör sayısının artmasıyla değil, aynı zamanda bu aktörlerin taşıdığı farklı ideolojik, ekonomik ve bölgesel yönelimlerle daha karmaşık bir biçimde kendini göstermektedir. Günümüz küresel düzeni, klasik tek kutupluluk ya da iki kutupluluk kalıplarını aşarak, aynı anda hem kutuplaşma hem de kutupsuzluk eğilimlerini barındıran hibrit bir yapı sunmaktadır. Bu çerçevede, ABD-Çin arasındaki stratejik rekabet önemli bir eksen teşkil etse de çok kutupluluğun dinamikleri bu ikilinin ötesine geçmekte; Avrupa Birliği'nin normatif düzen arayışları, Hindistan ve Brezilya gibi bölgesel güçlerin yükselen etkisi, Afrika ve Güneydoğu Asya ülkelerinin yeni jeoekonomik bağlamda özerklik arayışları gibi farklı odaklarla zenginleşmektedir. Çok kutupluluk, uluslararası sistemin artık yalnızca devlet merkezli değil, bölgesel koalisyonlar ve kurumsal ağlar temelinde de işlediğini göstermektedir. ABD ve AB gibi eski güç merkezleri artık karar alma süreçlerinde bu yeni bloklarla müzakere etmek veya rekabet etmek zorunda kalmaktadır. Çok kutuplu düzenin en dikkat çekici özelliği, karar alma süreçlerinin yavaşlaması, çatışmaların bölgeselleşmesi ve uluslararası sistemin daha öngörülemez hale gelmesidir (ATASAM, 2024).

Soğuk Savaş sonrası dönem boyunca uluslararası sistem, büyük ölçüde tek kutuplu bir yapıya dayanıyordu: ABD'nin siyasi, ekonomik ve askeri üstünlüğüne dayalı bir düzen. Ancak 21. yüzyılın ikinci çeyreğine girilirken, bu yapı çok kutupluluk olarak adlandırılan yeni bir sisteme doğru evrilmektedir. Çok kutupluluk, yalnızca birden fazla büyük gücün varlığına işaret etmekle kalmaz; aynı zamanda bu güçlerin bölgesel etkileri, kurumsal alternatifler geliştirme kapasiteleri ve kendi etraflarında normatif alanlar yaratmaları üzerinden şekillenir. Bu yeni düzen; tek bir merkezin değil, çok sayıda merkezin farklı alanlarda etkin olduğu dağınık bir küresel güç mimarisi ile tanımlanır (Kıbrıs Gazetesi, 2024).

Artan çok kutupluluk, Batı egemenliğinin sonunu getirmese de *Batı hegemonyasının artık mutlak olmadığını* göstermektedir. Bu durum, ABD liderliğindeki Batı'nın ayrıcalıklı konumunu koruma çabalarıyla uluslararası düzenin istikrarsızlaşmasına yol açmıştır. Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, Batı'nın Avrupa'daki hâkimiyetine bir meydan okuma olarak algılanmış ve bu, Rusya'yı izole etme çabalarını hızlandırmıştır. Bu bağlamda, Küresel Güney'in bağlantısız tutumu ve Batı'nın buna verdiği tepkiler, mevcut uluslararası düzenin dinamiklerini anlamada önemli bir analiz çerçevesi sunmaktadır. Artan çok kutupluluk, Batı hegemonyasının mutlak olmadığını gösterse de Pax Americana hâlâ etkisini sürdürmektedir. Batı, çok kutupluluğu tehdit olarak algılayarak Rusya ve Çin'i rakip olarak tanımlamakta, aynı zamanda Rusya-Ukrayna Savaşını hegemonik düzenini savunmak için kullanmaktadır. Küresel Güney ise

bağılantısız politikalarıyla Batı'nın tepkilerine karşı farklı bir duruş sergileyerek uluslararası düzenin dinamiklerini şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır (Turner, 2024).

Çok kutupluluk ekseninde öne çıkan iki faktör şu şekilde yorumlanmaktadır;

Çin ve Hindistan'ın Yükselen Rolü: Çin; Kuşak ve Yol Girişimi (BRI) gibi projelerle ekonomik etki alanını genişletmeye çalışırken, Hindistan hem Batı hem de Rusya ile denge politikası izlemektedir. Bu stratejiler, çok kutuplu bir düzenin güçlenmesini hızlandırmakta ve Küresel Güney'in rolünü daha da belirgin hale getirmektedir.

Bölgesel ve Küresel İş Birlikleri: Savaşın etkileri, Küresel Güney ülkeleri arasında yeni bölgesel iş birliği girişimlerini teşvik etmiştir. Özellikle Asya ve Afrika'daki ülkeler, enerji ve ticaret alanlarında daha yakın bir iş birliği için adımlar atmaktadır (Turner, 2024).

Uluslararası sistemin çok kutuplu bir yapıya dönüşmesi, tek kutuplu Amerikan hegemonyasının sona ermesiyle belirginleşmiştir. Bu sistemde, güç dengesi yalnızca askeri ve ekonomik unsurlarla değil, çevresel faktörlerden terörle mücadeleye, teknoloji geliştirme kapasitesine ve bölgesel aktörlerin etkisine kadar çeşitli unsurlarla tanımlanmaktadır. Covid-19 Pandemisi ve Ukrayna-Rusya Savaşı, uluslararası örgütlerin yetersizliklerini ortaya çıkarırken, ulus-devletlerin stratejik otonomi arayışlarını hızlandırmıştır. Çok kutupluluk, devletlerin kendi ulusal çıkarlarını merkeze alarak hareket ettiği bir sistem olarak, kolektif iş birliğinden ziyade bağımsız hareketleri teşvik etmektedir. Bu bağlamda, güç dağılımının eşit olmadığı, ancak daha karmaşık ve dinamik bir yapının olduğu uluslararası bir düzen ortaya çıkmıştır (Çakırca, 2025: 333).

Küresel Güney, çok kutuplu bir dünya düzenine katkıda bulunarak geçmişteki iki kutuplu güç dengelerini sorgulamaktadır. Brezilya gibi ülkeler, uluslararası karar alma süreçlerinde daha fazla etki sahibi olmayı hedefliyor. Bölge, iklim adaleti, ticaret, üretim ve çatışma politikalarında etkin bir rol oynuyor. Özellikle genç nüfusu ve hızla büyüyen ekonomileriyle öne çıkan, Hindistan ve Endonezya gibi ülkeler, 2030 yılına kadar dünyanın en büyük ekonomileri arasında yer alacak. Bu gelişmeler, mevcut süper güçlerin ve kurumların Küresel Güney'in taleplerine uyum sağlamasını gerektiriyor. Bu yükselişin, dünya politikasını daha eşitlikçi bir düzene dönüştürme potansiyeline sahip olduğuna dair düşünceler mevcuttur (Lee Kuan Yew School of Public Policy, 2024).

Rusya-Ukrayna Savaşı, uluslararası ilişkilerde bir kriz olarak mevcut küresel sistemi analiz etmek için bir pencere sunuyor. Batı, barışı ve hukuku gerekçe göstererek Rusya'yı izole edip Ukrayna'ya destek verirken, Küresel Güney bağılantısız bir duruş sergileyerek Rusya'yı tecrit etmeye katılmamıştır. Bu durum, Küresel Güney'in egemenlik ve barışçıl ilişkilere dayalı eski siyasi gündemini, Batı'ya yönelik eleştirilerini ve uluslararası düzen reformu taleplerini yeniden gündeme taşımıştır. Batı'nın seçici ve çifte standartlı politikaları, özellikle İsrail-Gazze Savaşındaki tavrıyla Küresel Güney'deki güveni sarsmıştır. Çok kutupluluğun artışı, iş birliğinden çok rekabeti tetikleyerek, küresel düzenin geleceğini şekillendirecek kritik bir dönemi işaret etmektedir. (Turner, 2024).

Yeni Güç Odakları ve Bloklar

BRICS;

BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika) grubu, özellikle son on yılda Batı merkezli kurumlara karşı paralel finansal ve politik yapılar inşa etme çabasıyla öne çıkmaktadır. Genişleyen yapısı (BRICS+) ile birlikte Çin ve Rusya öncülüğünde:

- i. Yeni Kalkınma Bankası (NDB) gibi kurumlar aracılığıyla gelişmekte olan ülkelere Batı'ya alternatif finansman seçenekleri sunulmakta,
- ii. Enerji ve ticarete dolardan çıkış hedeflenmekte,
- iii. Ortak para birimi veya takas sistemleri üzerinde çalışmalar yapılmaktadır.

BRICS artık yalnızca ekonomik değil, jeopolitik olarak da *Batı dışı bir düzenin mümkünlüğünü* savunan bir platformdur (BBC Türkçe, 2023).

ASEAN;

Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN), Asya-Pasifik bölgesinde jeopolitik dengeyi sağlamak için ABD ve Çin arasında manevra alanı arayan bir aktör olarak önem kazanmıştır. ASEAN'ın çok kutupluluk içindeki rolü:

- i. RCEP gibi mega-bölgesel ticaret anlaşmaları ile bölgesel ekonomik entegrasyonun güçlendirilmesi,
- ii. ABD ile savunma iş birliği, Çin ile ekonomik yakınlaşma arasında denge politikaları geliştirmesi,
- iii. Küçük ve orta ölçekli devletlerin kolektif güvenlik ve ekonomik dayanıklılık arayışı.

ASEAN, güç dengesi kuramının klasik anlamda işlediği çok kutuplu düzenin bölgesel bir örneğini sunmaktadır (Tercüman, 2024).

Diğer Bloklar: Alternatif Yapılar;

Şanghay İş Birliği Örgütü (ŞİÖ), bölgesel güvenlik ve iş birliği odaklı bir uluslararası örgüttür. 1996'da Şanghay Beşlisi olarak kurulan yapı, 2001'de Özbekistan'ın katılımıyla ŞİÖ adını almıştır. ŞİÖ, güvenlik iş birliği temelinde Orta Asya ve Avrasya'da NATO karşıtı bir blok inşa etme eğilimindedir. Örgütün temel hedefleri arasında üye ülkeler arasında dostluk ve güveni artırmak, bölgesel barış ve istikrarı sağlamak, terörizm ve diğer tehditlere karşı ortak hareket etmek, ekonomik büyümeyi desteklemek ve sosyal-kültürel gelişimi teşvik etmek yer alır. ŞİÖ'nün yapısı, Devlet Başkanları Konseyi, Hükümet Başkanları Konseyi, Dışişleri Bakanları Konseyi gibi çeşitli organlardan oluşur. Sekreteryası Pekin'de, Bölgesel Terörle Mücadele Kuruluşu ise Taşkent'te bulunmaktadır. Bugün itibarıyla 9 üye ülke, 3 gözlemci ve 9 diyalog ortağı ile faaliyet gösteren ŞİÖ, dünya nüfusunun yaklaşık yarısını kapsamakta ve küresel ekonomide önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye, 2012'de Diyalog Ortağı olarak örgüte katılmıştır (TRT Avaz, 2022).

Afrika Birliği (AU), Afrika kıtasındaki ülkeleri siyasi, ekonomik ve sosyal konularda bir araya getiren bölgesel bir örgüttür. 1963'te Afrika Birliği Örgütü (OAU) olarak kurulan yapı,

2002'de Afrika Birliği adını alarak yeniden yapılandırıldı. Şu anda 55 üye devleti bulunan AU, kıtasal entegrasyonu teşvik etmeyi, barışı sağlamayı ve ekonomik kalkınmayı desteklemeyi amaçlar. Sağlık, ticaret, güvenlik ve diplomasi gibi birçok alanda faaliyet gösteren örgüt, Afrika'nın geleceği için kritik bir rol oynar. Özellikle dış müdahalelere karşı ortak siyasi tavır alma kapasitesini artırmaya çalışmaktadır (Evren Atlası, 2023).

Latin Amerika ve Karayip Devletleri Topluluğu (CELAC), Latin Amerika ve Karayip ülkeleri arasındaki siyasi, ekonomik ve sosyal entegrasyonu teşvik etmeyi amaçlayan bölgesel bir örgüttür. 2010 yılında kurulan CELAC, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada hariç kıtadaki tüm ülkeleri kapsayan 33 üye devlete sahiptir. Örgüt, bölgesel iş birliğini güçlendirmek, ortak kalkınma projeleri geliştirmek ve Latin Amerika'nın küresel arenadaki etkisini artırmak için çalışmaktadır. CELAC'ın yönetim yapısı, dönem başkanları tarafından yönlendirilen bir sistem ile ilerlemektedir ve düzenli zirveler aracılığıyla üye ülkeler arasında koordinasyonu sağlamaktadır. Türkiye, CELAC ile kurumsal ilişkiler geliştirme yönünde adımlar atmış ve çeşitli diplomatik toplantılara katılmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı).

Güney Ortak Pazarı (MERCOSUR), Latin Amerika'daki ekonomik entegrasyonu güçlendirmek amacıyla kurulmuş bir bölgesel örgüttür. 26 Mart 1991'de imzalanan Asuncion Anlaşması ile oluşturulan MERCOSUR, serbest ticaret, gümrük birliği ve ortak pazar hedeflerini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Örgüt, Arjantin, Brezilya, Paraguay, Uruguay, Bolivya ve Venezuela (askıya alınmış üyelik) olmak üzere 6 üye ülkeye sahiptir. Ayrıca Şili, Ekvator, Peru, Kolombiya, Guyana ve Surinam ortak üye statüsünde yer alırken, Meksika ve Yeni Zelanda gözlemci üyeler arasındadır. Merkezi Montevideo, Uruguay'da bulunan MERCOSUR, bölgesel ticaretin yanı sıra sosyal, kültürel ve siyasi iş birliği alanlarında da faaliyet göstermektedir. Türkiye, MERCOSUR ile ticari ve diplomatik ilişkiler geliştirme yönünde adımlar atmış ve 2010 yılında Siyasi İstişare ve İş Birliği Mekanizması Mutabakat Zaptı imzalamıştır. 2024 yılı itibarıyla Türkiye'nin Güney Amerika ülkeleriyle ticaretinin %50,6'sı MERCOSUR üyesi ülkelerle gerçekleşmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı). CELAC ve MERCOSUR gibi Latin Amerika örgütleri, Batı'nın siyasi etkisini sınırlayarak daha otonom bölgesel yapıların inşasını hedeflemektedir.

Bağımsızlık ve Egemenlik İlkeleri Çerçevesinde Yorumlar

Küresel Güney ülkelerinin Ukrayna-Rusya Savaşı'na dair bakış açıları, bağımsızlık ve egemenlik ilkeleri bağlamında çeşitlilik göstermektedir. Bu ilkeler, uluslararası hukuk ve devletlerarası ilişkilerde belirleyici bir rol oynadığından, çatışmaya yönelik tutumların şekillenmesinde de etkili olmuştur. Özellikle sömürgecilik geçmişine sahip olan birçok Küresel Güney ülkesi için egemenlik meselesi, tarihi ve politik bir hassasiyet taşımaktadır. Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırıları, bazı ülkeler tarafından bir devletin toprak bütünlüğüne ve bağımsızlığına açık bir müdahale olarak değerlendirilmiştir. Bu yaklaşımda, geçmişte benzer ihlallere maruz kalan ülkelerin bunun yarattığı yankılardan etkilendiği gözlemlenmiştir. Örneğin, eski sömürge ülkeleri, kendi bağımsızlık mücadelelerini hatırlatarak Ukrayna'nın egemenlik hakkına vurgu yapmaktadır. Böyle bir pozisyon, modern uluslararası sistemde devletlerin eşit haklara sahip olduğu fikrini desteklediği için belirginleşmektedir. Batı'nın, 2003 Irak müdahalesinden başlayarak, Rusya'nın 2014 Kırım ve 2022 Ukrayna işgallerine kadar uzanan süreçte egemenlik ihlalleri karşısındaki tepkileri genellikle sınırlı ve tutarsız olmuştur.

2014'teki Kırım işgaline verilen tepkiler, diğer devletlerin de eylemsizliği tercih etmesine zemin hazırlamıştır. Batılı hükümetler yaptırımlar uygulasa da ekonomik çıkarlar doğrultusunda Rusya'yı destekleyen adımlar da atılmıştır (Alden, 2023: 364-365).

Öte yandan, bazı Küresel Güney ülkeleri, Rusya'nın egemenlik iddialarını veya güvenlik kaygılarını da göz önünde bulundurmuş ve tarafsız bir yaklaşımı tercih etmiştir. Bununla birlikte, bu ülkelerin dış politikalarında Batılı güçlere karşı süregelen bir güvensizlik, Ukrayna'nın başına gelen durumun daha geniş bir jeopolitik bağlamda değerlendirilmesine yol açmaktadır. Özellikle NATO'nun genişlemesi gibi faktörler, bu tür ülkeler tarafından Rusya'nın pozisyonuna yönelik daha nüanslı bir anlayış geliştirilmesine neden olmuştur. Bu çeşitlilik, bağımsızlık ve egemenlik ilkeleri etrafındaki tartışmaların sadece hukuki değil, aynı zamanda tarihi ve siyasi bağlama da dayandığını göstermektedir. Küresel Güney'in farklı iç dinamikleri, bu ilkeler çerçevesinde gelişen farklı duruşların altını çizmektedir. Bu durum, ülkelerin uluslararası krizlere karşı yaklaşımlarındaki çokluğu ve karmaşıklığı ortaya koymaktadır (Khylyko ve Khylyko, 2024: 11).

Rusya-Ukrayna Savaşı, Küresel Güney ülkelerinin uluslararası düzene bakışını ve bağımsızlık ile egemenlik ilkeleri çerçevesinde konumlarını yeniden değerlendirmelerine neden olmuştur. Küresel Güney'deki bazı devletler, Rusya'nın saldırganlığını açıkça kınamaktan kaçınırken, bu tutumun ardında ekonomik ve stratejik çıkarlar yatmaktadır. Ukrayna, egemenliğini koruma mücadelesinde Küresel Güney ülkelerinin desteğini kazanmak için diplomatik girişimlerde bulunmuş, Hindistan, Türkiye, Suudi Arabistan ve Afrika ülkeleriyle temaslarını artırmıştır. Öte yandan, Rusya da BRICS ve Şanghay İş Birliği Örgütü gibi platformlarda etkisini pekiştirmeye çalışmıştır. Küresel Güney'in bazı ülkeleri, savaşın ekonomik sonuçları nedeniyle arabuluculuk rolü üstlenmeye yönelmiş, Türkiye, Güney Afrika gibi aktörler barış görüşmelerinde ön plana çıkmıştır. Ancak, Küresel Güney'in Batı karşıtı söylemlerle şekillenen tutumu, Ukrayna'nın diplomatik çabalarını zorlaştırmaktadır. Ukrayna'nın bağımsızlık ve egemenlik ilkeleri çerçevesinde verdiği mücadele, Küresel Güney'in uluslararası düzene yönelik eleştirileriyle kesişmekte ve savaşın küresel jeopolitik dengeler üzerindeki etkisini derinleştirmektedir (Zentrum Liberale Moderne, 2023).

Afrikalı liderler ve kanaat önderleri, Ukrayna'nın egemenlik haklarını tanıırken, Rusya'nın güvenlik endişelerini ve NATO'nun genişleme stratejisini de dikkate alıyor. Bu yaklaşım, bağlantısızlık politikalarının çağdaş bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Küresel Güney, uluslararası sistemin yeniden yapılandırılması gerektiğini savunarak, Avrupa merkezli güvenlik anlayışına eleştirel bir bakış getiriyor. Bağımsızlık ve egemenlik ilkeleri açısından, Küresel Güney ülkeleri, kendi çıkarlarını koruma ve uluslararası normları sorgulama eğiliminde. Bu durum, savaşın küresel jeopolitik dengeler üzerindeki etkisini artırırken, Küresel Güney'in uluslararası ilişkilerde daha aktif bir rol üstlenme çabasını da gösteriyor. Bu perspektif, uluslararası düzenin Batı merkezli yapısına meydan okuyan ve daha kapsayıcı bir sistem arayışını destekleyen bir yaklaşım olarak öne çıkıyor (Verlag Barbara Budrich, 2023).

Batı Merkezli Düzenin Sorgulanması

Küresel Güney ülkeleri, genellikle Batı'nın 19. ve 20. yüzyıllardaki sömürgecilik faaliyetlerinden ve ardından gelen neo-kolonyal uygulamalardan etkilenmiştir. Bu tarihsel bağlam, Küresel Güney'in Batı'yla olan ilişkilerini genelde şüpheli bir tavırla ele almasına

neden olmuştur. Özellikle insani yardım veya demokratik değerler adı altında yapılan müdahalelerin, ekonomik ve politik bağımlılığı artırdığını düşünmektedirler (Çakmak-Ziberovski, 2024: 98-100). Bu nedenle, Ukrayna-Rusya Savaşında Batı'nın pozisyonu, birçok Güney ülkesi için kendi gücünü koruma ve çıkarlarını maksimize etme stratejisi olarak görülmektedir.

Ukrayna-Rusya Savaşı, yalnızca mevcut uluslararası krizlerin bir yansıması değil, aynı zamanda çok kutuplu bir dünya düzenine geçiş sürecinin de işaretidir. Batı merkezli düzenin sorgulandığı bu dönemde, özellikle Çin ve Hindistan gibi ülkeler, yeni güç dengeleri içinde daha güçlü bir pozisyon elde etme çabasıdadır. Bu bağlamda, Küresel Güney ülkeleri, uluslararası sistemin pasif unsurları olmaktan çıkarak, aktif politika belirleyiciler haline gelmektedir. Batı dünyası ve Küresel Güney arasındaki güç dinamikleri, tarihsel, ekonomik ve politik süreçlerin bir sonucu olarak karmaşık bir yapıya sahiptir (Carvalho, 2024). Özellikle Ukrayna-Rusya Savaşı, bu dinamikleri yeniden gözden geçirme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Batı ülkeleri çoğunlukla kendi değerlerini ve çıkarlarını ön plana çıkararak savaşın küresel etkilerini şekillendirme girişiminde bulunurken, Küresel Güney bu çabaların kendi ihtiyaçlarını ve tarihsel perspektiflerini ne kadar dikkate aldığını sorgulamaktadır.

Batı'nın ekonomik yaptırım politikaları, genellikle Küresel Güney ülkeleri üzerinde dolaylı etkiler yaratmaktadır. Örneğin, enerji krizinin ve gıda fiyatlarındaki artışların, en çok düşük gelirli ülkeleri etkilediği gözlemlenmektedir. Batı'nın enerji bağımsızlığını sağlama çabaları, Küresel Güney'in doğal kaynaklarına olan ilgisini daha da artırabilir ve bu durum yeni bağımlılık mekanizmalarını tetikleyebilir. Jeopolitik rekabetin yoğunlaştığı bu dönemde, Güney ülkeleri kendi konumlarını sağlamlaştırmak ve ortak bir tavır belirlemek konusunda daha fazla çaba göstermektedir. Bir diğer önemli tartışma ise çok taraflılık ve uluslararası kurumların rolüdür. Batı'nın yönlendirdiği kurumlar, Küresel Güney tarafından çoğunlukla adil olmayan bir küresel düzenin araçları olarak algılanmaktadır. Özellikle Birleşmiş Milletler, IMF ve Dünya Bankası gibi yapılar, Batı'nın manipülatif güç kullanımı ile eleştiriye maruz kalmaktadır. Küresel Güney ülkeleri, bu kurumların reforme edilmesi ve daha eşitlikçi bir yönetim modeli benimsenmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu faktörler, Batı ve Küresel Güney arasındaki güç dinamiklerinde belirleyici rol oynayan unsurlar olarak öne çıkmaktadır (Tuttup, 2024).

Batı merkezli düzenin sorgulanması yalnızca Küresel Güney cephesinden değil aynı zamanda Batı'nın kendisinden de kaynaklanmaktadır. Batı merkezli uluslararası düzenin etkisini kaybettiği ve gelişmekte olan ülkelerin daha adil bir sistem oluşturmak için birleştiği bir dönemden bahsetmekteyiz. Batılı ülkeler, geçmişten beri üstünlük duygusuyla hareket ederek kendi kalkınma modellerini diğer ülkelere empoze etmeye çalıştı. Ancak bu süreçte, gelişmekte olan ülkeler küresel yönetimden dışlanarak sömürgeci bir yapıya maruz kaldı. Son yıllarda ise, Çin'in de öncülüğünde, Batı hegemonyasından bağımsız, daha adil bir uluslararası düzen arayışları hız kazandı. Öte yandan, ABD ve Avrupa'nın çıkar çatışmaları Batı birliğinde çatlaklar yarattı. Özellikle Ukrayna krizi bu gerilimi artırdı ve ABD ile Avrupa'nın artık birlikte hareket etmediği ortaya çıktı. Küresel Güney'in artan etkisi hem politik hem ekonomik alanda kendini gösteriyor. Örneğin, BRICS üyelerinin genişlemesi ve Afrika ülkelerinin bu platformlara katılımı, yeni bir küresel güç dengesi yaratma potansiyelini gözler önüne seriyor. Bu bağlamda küresel düzeyde iki zıt dinamik ortaya çıkmış durumdadır: Batı'nın birliği

dağılırken, gelişmekte olan ülkeler dayanışma içinde hareket ediyor. Bu süreç, küresel gücün daha adil bir şekilde yeniden dağıtılmasına yönelik umutları artırıyor (Heng, 2025).

Küresel Güney'deki Ekonomik Çıkarlar ve Jeopolitik Hesaplamalar

Küresel Güney'in Ukrayna-Rusya Savaşı'na yönelik yaklaşımını anlamak için bölge ülkelerinin ekonomik çıkarları ve jeopolitik öncelikleri önemli bir ölçüttür. Bölgenin geniş coğrafik ve ekonomik çeşitliliği, ülkelerin savaş karşısındaki tutumlarını şekillendiren farklı dinamikler yaratmaktadır. Özellikle enerji, tarım ürünleri ve mineral kaynaklarına ihtiyaç duyan ülkeler açısından Rusya ve Ukrayna önemli ticaret ortakları haline gelmiştir. Rusya, Küresel Güney'deki birçok ülke için enerji kaynağı sağlayıcısı olarak stratejik bir konumda yer almaktadır. Örneğin, petrol ve doğal gaz ithalatında Rusya'ya bağımlı olan Hindistan, bu savaş karşısında denge politikaları benimsemiştir. Diğer yandan, Ukrayna küresel tahıl piyasasında kilit bir oyuncu olduğundan, ekonomik sonuçlar tarım ürünlerine bağımlı Küresel Güney ülkelerini yakından ilgilendirmektedir. Savaşın yarattığı arz zinciri sorunları, gıda güvenliğini tehdit etmekte ve bu tehdit karşısında birçok ülke tarafsız kalmayı tercih etmektedir. Bu bağlamda, bazı ülkelerin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'ndaki oylamalarda tarafsız bir tutum sergilemesi salt ideolojik değil, aynı zamanda ekonomik hesaplamalarla da ilişkilidir. Örneğin, Afrika ve Asya'daki bazı ülkeler, Batı'nın yaptırım çağrılarına direnirken aynı zamanda Rusya'yla ticari ilişkilerini korumaya çalışmaktadır. Bu pragmatik yaklaşımlar, ekonomik istikrarı jeopolitik risklerin önüne koyma eğilimini yansıtmaktadır (Khylyko ve Khylyko, 2024: 8-9).

Küresel Güney Ülkelerinin BM'deki Tutumları

Küresel Güney ülkelerinin Birleşmiş Milletler'deki tutumları, Ukrayna-Rusya Savaşı'ı bağlamında hem tarihsel hem de politik perspektiflerle dikkat çekmektedir. Bu ülkelerin BM Genel Kurulu'ndaki oylamalarda sergilediği davranışlar, yalnızca çatışmaya yönelik algıları değil, aynı zamanda uluslararası sistemdeki konumlarını ve çıkarlarını da yansıtmaktadır. Birçok Küresel Güney ülkesinin, Rusya'nın Ukrayna'ya askeri müdahalesini kınayan BM kararlarına ya çekimser kaldığı ya da bu oylamalara katılmadığı gözlemlenmiştir. Bu durum, bu ülkeler için tarafsızlık ya da çok yönlü denge politikasının daha öne çıktığını göstermektedir. Çekimser kalan ya da taraf belirtmekten kaçınan ülkeler, genellikle enerji kaynaklarına bağımlılık, ekonomik ilişkiler veya tarihi sömürge miraslarından kaynaklanan hassasiyetlere işaret etmektedir. Öte yandan, bazı Küresel Güney ülkeleri, gelişmiş Batılı ülkelerin Rusya'ya yönelik ambargolarını ve yaptırımlarını sorgulamakta ve bunların kendilerine düşmanca etkiler doğurduğunu belirtmektedir. Bu ülkeler için yaptırımların, enerji fiyatları ve ticaret dengeleri üzerindeki baskısı son derece kritik bir sorun teşkil etmektedir. Ayrıca, küresel gıda güvenliği ve hammadde ticaretine olan zararları, BM kürsüsünde sıkça dile getirilen endişeler arasındadır (Khylyko ve Khylyko, 2024: 11-12).

Bazı ülkeler ise BM'deki oylamalarda Batılı ülkelerin söylemlerinden uzak bir tutum benimseyerek çok kutuplu düzen yönündeki taleplerini ifade etmektedir. Bu durum, Rusya ve Çin gibi güçlerle daha yakın ilişkiler tesis etme arayışında olan devletlerin, mevcut dünya düzenine alternatif vizyonlar geliştirmek istediklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca, Batı tarafından dayatılan söylemlerin, bu ülkelerce kendi dış politika özerkliklerini zayıflatıcı olarak algılandığı da açıktır. BM kürsüsünde sergilenen bu tutumlar, yalnızca savaşın kendisine

yönelik değil, aynı zamanda uluslararası aktörlerin hakimiyetine ve adaletine dair derin soruların sorulduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Küresel Güney ülkelerinin tavırları uluslararası hukuka, egemenlik ilkesine ve ekonomik çıkarlarına yönelik çok katmanlı bir mücadelenin göstergesidir (Mohan, 2025: 4).

Propaganda ve Bilgi Savaşları: Küresel Güney'deki Medya Perspektifleri

Küresel Güney'de medya, Ukrayna-Rusya Savaşı'ı bağlamında propaganda ve bilgi savaşlarının önemli bir aracı haline gelmiştir. Bu bölgelerdeki medya kuruluşları, yerel siyasi, ekonomik ve kültürel bağlamlardan etkilenecek, genellikle Batı merkezli ya da Rusya yanlısı bir söylem geliştirme eğilimindedir (Altınok, 2024). Batılı medya organları genelde savaşı, bir demokrasi ile otokrasi arasında geçen bir mücadele olarak sunarken, Küresel Güney'deki bazı medya organları bu çatışmayı, Batı'nın küresel hegemonyasının sonucu ya da NATO'nun genişleme politikalarının bir tezahürü olarak değerlendirmektedir (BBC Türkçe, 2022).

Bazı medya kuruluşları, özellikle sosyal medyada yayılan dezenformasyonun etkisi altında kalmaktadır. Bu, çeşitli hükümetlerin çıkarlarını destekleyen anlatıları güçlendirmek için kullanılan bir taktik olarak dikkat çekmektedir. Örneğin:

- Batı destekli propaganda:** Savaşın Rusya'nın tek taraflı bir saldırganlığı olarak sunulması ve Ukrayna'nın mağduriyetine odaklanması öne çıkmaktadır.
- Rusya destekli propaganda:** Savaşın NATO'nun kışkırtıcı eylemlerinin bir sonucu olduğu ve Rusya'nın güvenliğini koruma çabası olarak görülmesi önerilmektedir (Fidan ve Lokmanoğlu, 2023: 29-30).

Küresel Güney'deki medya kuruluşlarının bu iki söylem arasında nasıl konumlandıkları, çoğunlukla ülkelerin tarihsel bağları, ekonomik çıkarları ve jeopolitik duruşlarına dayanmaktadır. Örneğin, BRICS ülkeleri arasında yer alan Hindistan ve Güney Afrika gibi ülkelerdeki medya hem Rusya hem de Batı'yı eleştiren daha dengeli bir perspektif sunma eğilimindedir (Seiwert, 2024).

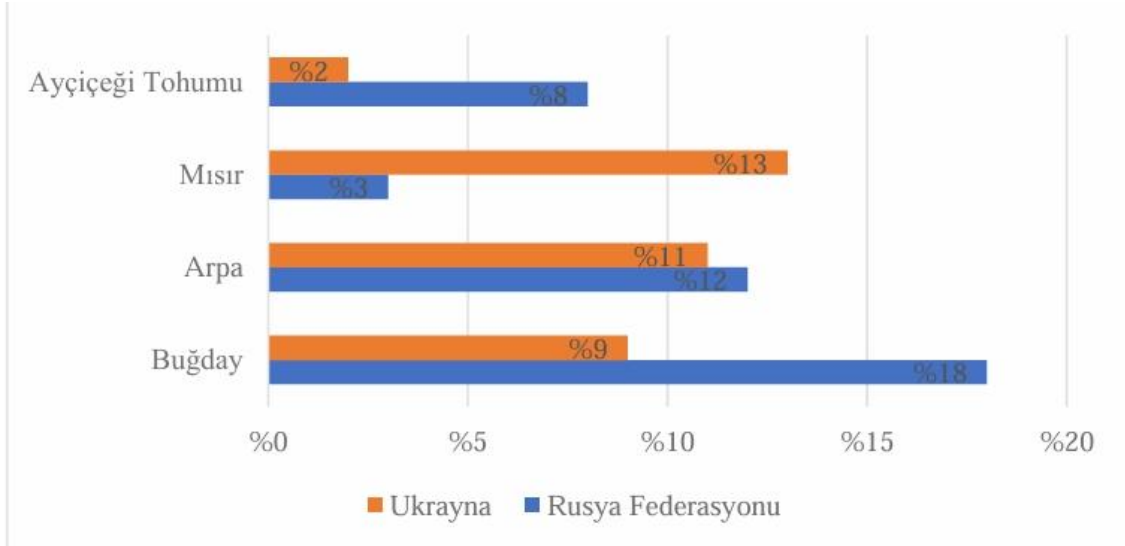
Teknolojik gelişmeler ve dijital medya kullanımının artması, bu propaganda anlatılarının hızlı bir şekilde küresel ölçeğe yayılmasına olanak tanımaktadır. Özellikle YouTube, Facebook ve WhatsApp gibi platformlar, dezenformasyonun etkili bir şekilde yayılması için kullanılmaktadır. Bu durum, halkın doğru bilgiye erişiminde ciddi bir engel oluşturmaktadır (Kasap, 2022: 195).

Afrika Kıtası ve Ukrayna-Rusya Savaşı: Bölgesel Dinamikler

Ukrayna-Rusya Savaşı, Afrika kıtası üzerinde siyasi, ekonomik ve diplomatik boyutlarda geniş yankılar uyandırmıştır. Bu savaş, Afrika ülkelerinin yalnızca Rusya ve Ukrayna ile ilişkilerini değil, aynı zamanda uluslararası siyasi düzende nasıl bir tutum sergileyebileceklerini de daha açık hale getirmiştir. Tarihi bağlar, ekonomik bağımlılıklar ve diplomatik çıkarlar, Afrika'nın bu savaşa yönelik bakış açısını şekillendiren önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Afrika ülkeleri, özellikle gıda ve enerji ithalatı bağlamında Rusya ve Ukrayna ile yakın ekonomik ilişkiler içindedir. Hem Rusya'nın tahıl ihracatındaki dominant rolü hem de Ukrayna'dan ithal edilen buğday gibi temel ürünlerin önemi, Afrika ülkelerinin savaşın doğrudan etkilerine maruz kalmasına neden olmuştur. BM'nin hazırladığı raporlar,

savaşın neden olduğu tedarik zinciri sorunlarının birçok Afrika ülkesinde gıda krizini derinleştirdiğini ortaya koymaktadır. Örneğin, çatışmalardan kaynaklanan buğday arzındaki aksaklıklar, kırılgan ekonomilere sahip ülkeleri daha şiddetli şekilde etkilemiştir (Aliyev, 2023: 42-44).

Grafik 3: Rusya ve Ukrayna'nın Belirli Ürünlerin Küresel İhracatındaki Payı (2016-2020 Ortalaması)

Kaynak: Aliyev, 2023

Afrika bölgesine yapılan tahıl ihracatı, Rusya ve Ukrayna'nın küresel gıda güvenliğindeki kritik rollerini açıkça ortaya koymaktadır. Her iki ülke de dünya tahıl piyasasında önemli birer aktör olarak, özellikle buğday, mısır ve ayçiçeği gibi temel ürünlerin tedarikinde belirleyici bir konuma sahiptir. Afrika ülkelerinin bu iki ülkeden gıda ithalatına olan bağımlılığı, savaşın etkileriyle daha da görünür hale gelmiştir. Bu durum, Afrika'nın gıda güvenliği ve ekonomik istikrarı açısından ciddi sonuçlar doğurmuştur.

Diplomatik açıdan bakıldığında, Afrika Birliği ve kıta genelindeki hükümetler tarafsız kalma eğilimi göstermiştir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Rusya'yı kınama oylamasında, birçok Afrika ülkesi tarafsız veya çekimser bir tutum sergilemiştir. Bu yaklaşım, ülkelerin hem Batı ile ilişkileri bozmamaya hem de Rusya ile uzun süredir devam eden ekonomik ve stratejik bağlarını korumaya çalıştıklarını göstermektedir (Özçelik, 2022). Ayrıca, Afrika ülkeleri bu tarafsız duruşu, Soğuk Savaş'tan miras kalan “*Bloklar Üstü Bağlantısızlık Politikası*” kapsamında değerlendirmektedir.

Bunun dışında, Rusya'nın kıtanın çeşitli yerlerindeki etkisi, güvenlik iş birliğinden propagandaya kadar çeşitli alanlara yayılmıştır. Örneğin, Afrika'daki Wagner Grubu faaliyetleri, savaşın Afrika'daki etkileri çerçevesinde sıkça tartışılan bir diğer konudur. Diğer taraftan, Ukrayna'nın Afrika'ya yönelik diplomatik girişimlerini artırması, kıtaya hitap eden farklı bloklar arasındaki rekabetin artmasına neden olmuştur. Yükselen bu diplomatik hareketlilik, Afrika'nın uluslararası ilişkiler arenasındaki stratejik önemini daha da görünür kılmıştır (Cihannüma, 2024).

Yeni Dünya Düzeni ve Güç Dengesinin Yeniden Şekillenmesi

Ukrayna-Rusya Savaşı ve buna bağlı yaptırımlar, uluslararası ekonomi ve siyasette derin dönüşümlere yol açmıştır. ABD eski Başkanı Joseph Robinette Biden'ın "*Üçüncü Dünya Savaşının yerine*" tercih edilen yaptırımlar olarak nitelendirdiği bu süreç, etkilerinin kapsamı ve uzun vadeli sonuçları açısından tartışılmaktadır. Savaş ve yaptırımlar, enerji ve gıda fiyatlarında artışa neden olarak küresel enflasyonu yükseltmiş, reel gelirlerde düşüşe ve iş gücü piyasasında olumsuz etkilere yol açmıştır. Rusya'nın SWIFT² sisteminden çıkarılması, finansal sistemde dijital dönüşümü hızlandırırken, Karadeniz ticaret yollarındaki aksaklıklar uluslararası ticareti olumsuz etkilemiştir. Bu durum, özellikle gıda ve enerji arz zincirlerinde ciddi sorunlar yaratmıştır. Türkiye, stratejik konumu gereği hem Rusya hem de Ukrayna ile ilişkilerini sürdürmüş, Montrö Boğazlar Sözleşmesi çerçevesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Ancak, savaşın gıda ve enerji krizleri gibi ekonomik etkilerinden doğrudan etkilenmiştir. Jeopolitik düzlemde, Çin, İran ve Rusya arasındaki iş birliği güçlenirken, ABD bu güçleri dengelemek için stratejik adımlar atmaktadır. Bu durum, çok kutuplu bir dünya düzeninin belirginleşmesine yol açmıştır. Savaşın uzun vadeli etkilerinin, ekonomik büyümeyi yavaşlatacağı, eşitsizlikleri artıracacağı ve küresel resesyon riskini yükselteceği öngörülmektedir. Bu süreç, uluslararası iş birliği ve çözüm arayışlarını daha kritik hale getirmiştir (Bağış, 2022: 10-11).

Küresel Güney olarak adlandırılan Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki ülkeler, bu dönüşümün hem gözlemcisi hem de aktif katılımcısı haline gelmiştir. Bu ülkeler, tarihsel olarak Batı merkezli bir düzenin dışında bırakılmış veya marjinalize edilmiş olsa da yeni dünya düzeninde daha merkezi bir rol talep etmektedir. Ekonomik büyüme, doğal kaynak zenginliği ve demografik avantajlardan faydalanarak, bu devletler uluslararası arenada daha bağımsız bir duruş sergilemek istemektedir. Rusya'nın Batı ile olan çatışması, bu ülkeler için alternatif ittifaklar ve yeni enerji kaynakları arayışı açısından fırsatlar yaratmaktadır. Öte yandan, Çin'in yükselen gücü, çok kutuplu bir dünya düzenine geçişi hızlandıran temel bir faktör olarak öne çıkmaktadır. BRICS bloğu gibi yapılanmalar, mevcut düzeni sorgulayan ve daha dengeli bir güç yapısı kurmayı amaçlayan aktörlerin sesini güçlendirmektedir. Bu değişimlerin ışığında, güç dengesinin nasıl şekilleneceği belirsizliğini korumakla birlikte, ülkelerin ortak kaderlerini yeniden tayin etme eğilimi giderek artmaktadır (Kutlay, 2024: 6-7).

Ukrayna-Rusya savaşı ve küresel ekonomi üzerindeki etkileri, "*Batı'nın çöküşü*" ve "*geri kalanın yükselişi*" tartışmalarını daha da belirginleştirmiştir. Küresel Güney'in artan ekonomik büyümesi ve sanayileşmesi, uluslararası sistemde bir dönüşüm potansiyeli taşımaktadır. Ancak, bu dönüşümün mevcut kapitalist kalkınma yapılarının içinde mi kalacağı, yoksa bu yapıları aşarak küresel eşitlik ve sürdürülebilirliği mi hedefleyeceği tartışılmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gibi uluslararası kuruluşlar içinde daha fazla temsil arayışı sürdürürken, çoğunlukla ekonomik çıkarlarına odaklanmaktadır. Bu yaklaşım, Küresel Güney'deki kalkınma ve dayanışma beklentilerini zayıflatılabilmektedir. Hindistan, Brezilya ve Güney Afrika gibi ülkeler, serbest piyasa normlarını eleştirirken aynı zamanda bu normlara uyum sağlamaya devam etmektedir. Küresel Güney'in mevcut yönetim

² 1973 yılında Belçika'da kurulmuş olan bu sistem, dünya genelinde bankalar ve finans kuruluşları arasında güvenli ve hızlı para transferi yapılmasını sağlayan bir finansal mesajlaşma ağıdır. *Dünya Çapında Bankalararası Finansal Telekomünikasyon Derneği* anlamına gelir.

yapılarında gerçek bir dönüşüm sağlayıp sağlamayacağı belirsizdir. Bununla birlikte, sürdürülebilir bir küresel ekonomik sistem için daha kapsayıcı ve adil bir yaklaşım gerekliliği giderek daha fazla vurgulanmaktadır (Gray ve Gills, 2016: 559-560).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME: KÜRESEL GÜNEY, UKRAYNA-RUSYA SAVAŞI VE YENİ DÜZENİN KURULUŞU

Rusya-Ukrayna Savaşı, yalnızca iki devlet arasında cereyan eden bir çatışma değil; aynı zamanda Batı merkezli uluslararası düzenin temel normlarına, aktörlerine ve varsayımlarına yöneltilmiş tarihsel bir kırılmanın sembolüdür. Bu savaş, Carl Schmitt'in "*istisna hâli*"ⁿⁱ kavramsallaştırmasıyla açıklanabilecek biçimde, düzenin hukukunu askıya aldığı, egemenliğin yeniden tanımlandığı bir momenti temsil etmektedir. Aynı zamanda bu kriz, liberal uluslararası düzen'in güvenilirliği, tarafsızlığı ve sürdürülebilirliği açısından da derin bir meşruiyet sorgulamasını tetiklemiştir. Ukrayna'nın toprak bütünlüğü ve egemenliği açıkça ihlal edilmişken, uluslararası sistemin tepkileri, Küresel Güney açısından bir kez daha normatif çifte standardın örneği olarak algılanmıştır. Bu algı, savaşın yalnızca Batı-Rusya ekseninde değil, küresel adalet söyleminin merkezinde bir fay hattı oluşturduğunu göstermektedir.

Savaş, aynı zamanda Küresel Güney ülkeleri açısından çok boyutlu bir ikilem yaratmıştır. Bir yandan egemenlik ve toprak bütünlüğü gibi ilkelere bağlılık vurgulanırken, diğer yandan Rusya'nın Batı karşıtı pozisyonu üzerinden şekillenen jeopolitik okumalar, birçok ülkede net bir taraf seçimini imkânsız kılmıştır. Örneğin Hindistan, BM oylamalarında Rusya'yı doğrudan kınamaktan kaçınarak 'stratejik özerklik' politikasını sürdürmüş; Brezilya ise savaşı 'iki emperyal alanın çatışması' olarak tanımlayarak mesafe koymuştur. Güney Afrika, çatışmayı sömürge sonrası bloklaşmanın uzantısı olarak yorumlamış, arabuluculuk çağrısında bulunmuştur. Küresel Güney, bu çatışmayı yalnızca bir savaş değil; uluslararası düzenin krizinin sembolü olarak okumuş, bu nedenle tutumlarını yalnızca ahlaki değil, stratejik bir çerçeveye şekillendirmiştir.

Bu bağlamda ortaya çıkan yeni özneleşme, klasik güç politikalarının ötesine geçerek; normatif söylem üretimi, kurumsal inşa ve stratejik çok taraflılık gibi alanlara yayılmaktadır. Brezilya Devlet Başkanı Lula da Silva'nın "*Artık dünyayı beş ülkenin keyfine göre yönetemeyiz*" ifadesi, yalnızca bir siyasi eleştiri değil; Batı merkezli sistemin krizini teşhis eden çok kutuplu bir manifesto niteliğindedir. Benzer şekilde Hindistan Başbakanı Narendra Modi'nin "*Bu artık savaşın zamanı değil*" çıkışı, uluslararası krizlere karşı statik kutuplar yerine pragmatik iş birliği çağrısıdır. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "*Dünya beşten büyüktür*" söylemi ise, Küresel Güney'in temsiliyet, adalet ve güç dengesi taleplerinin sembolik çerçevesini kurmaktadır. Bu söylemler, Realizm'in dar güvenlik merkezli bakış açısını aşan, Postkolonyal kuramların öngördüğü şekilde alternatif norm üretimini hedefleyen çok boyutlu bir direnişi yansıtmaktadır.

Küresel Güney bu bağlamda yalnızca çok kutupluluğun demografik ve ekonomik taşıyıcısı değil, aynı zamanda yeni bir epistemolojik düzenin de normatif kurucusu olma iddiasını taşımaktadır. Dolar dışı ticaret modelleri, BRICS+ genişlemesi, Afrika Birliği'nin G20'ye kalıcı üye olarak dahil edilmesi ve Şanghay İş Birliği Örgütü'ne yönelik büyüyen

İlgiler; küresel yönetişimin artık yalnızca Batı merkezli değil, çok eksenli bir yapıya doğru evrildiğini göstermektedir. Bu gelişmeler, Robert Cox'un ifadesiyle "küresel hegemonik düzenin üretim, bilgi ve kurumsal yapı üzerinden yeniden tanımlandığı" ⁱⁱⁱ bir dönüşüm sürecine işaret etmektedir.

Türkiye bu dönüşümde benzersiz bir ara güç pozisyonu üstlenmektedir. Hem NATO üyesi olarak Batı ittifak sisteminin içinden konuşmakta; hem de Rusya, İran ve Çin ile geliştirdiği çok boyutlu diyaloglarla Batı dışı bloklarla yapıcı angajmanlar kurmaktadır. Ukrayna-Rusya Savaşı sürecindeki tahıl koridoru anlaşmaları, diplomatik arabuluculuk rolleri ve BM sistemine yöneltilen yapısal eleştirileri, Türkiye'yi sadece pragmatik bir denge unsuru değil, aynı zamanda yeni düzen tartışmalarında ahlaki ve söylemsel bir kurucu özne hâline getirmektedir. Peki bu tablo bize ne söylüyor? Uluslararası sistem bir yıkımın eşiğinde mi, yoksa doğum sancısı çeken yeni bir düzenin inşasında mıyız? Bu soru artık teorik değil; son derece reel bir sınavdır. Mevcut gidişat üç temel senaryo etrafında kristalleşmektedir: (1) Küresel Güney'in söylem birliği ve kurumsal dayanışmayla çok kutuplu bir normatif mimari kurması, (2) Batı ve Güney arasındaki kırılmaların daha derin kutuplaşmalar ve vekâlet savaşları yaratması, (3) karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin işlevsel hâle getirildiği, bloklar arası esnek ittifakların belirleyici olacağı çoğulcu bir hibrit düzenin doğması.

Geleceğin sistemini belirleyecek olan yalnızca askeri güç, ekonomik kapasite ya da diplomatik beceri değil; kimin 'düzen kurucu ahlaka' sahip olduğu, kimin 'temsil adaleti' talebini taşıdığı ve kimin bu talepleri kurumsal sistemlere dönüştürebildiğidir. Küresel Güney, işte tam bu eşiğe ya tarihin pasif taşıyıcısı olarak kalacak, ya da yeni dünya düzeninin aktif kurucu gücü olarak yazılacaktır. Bu bir tercih değil; kaçınılmaz bir sınavdır.

Yazarlık Katkısı

Çalışma, tek yazarlı olarak yürütülmüştür.

Etik Kurul Beyanı

Çalışma, etik kurul onayı gerektirmemektedir.

KAYNAKÇA

- Abrar, M. I., Basundoro, A. F., & Trystanto, T. (2022). Assessing the response of the Global South to Russo-Ukrainian war: Case study of India. *Global South Review*, 4(2), 6-25.
- Alden, C. (2023). The global south and Russia's invasion of Ukraine. In *Ukraine*, 359-377.
- Aliyev, P. (2023). Rusya-Ukrayna Savaşı ve Afrika'da gıda güvenliği. *Africana-İnönü Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 36-50.
- Altınok, B. (2024). *Savaşın bin günü: Ukrayna ve Rus medyası savaştan nasıl etkilendi?* <https://www.newslabturkey.org/2024/11/20/savasin-bin-gunu-ukrayna-ve-rus-medyasi-savastan-nasil-etkilendi/> adresinden 16 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Anadolu Ajansı. (2024). *GÖRÜŞ-"Dünya 5'ten büyüktür" G20'de yankı buldu.* <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-dunya-5ten-buyuktur-g20de-yanki-buldu/3145717n> adresinden 6 Haziran 2025 tarihinde erişildi.

- Ataman, M. (2025). *Turkish perspective of the Global South*. <https://www.dailysabah.com/opinion/columns/turkish-perspective-of-the-global-south> adresinden 8 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- ATASAM. (2024). *Çift merkezli & çok kutuplu dünya*. <https://www.atasam.org.tr/arastirma-analiz/gorus/cift-merkezli-cok-kutuplu-dunya> adresinden 7 Haziran 2025 tarihinde erişildi.
- Bağış, B. (2022). *Rusya-Ukrayna savaşının küresel ekonomiye ve Türkiye'ye etkileri*. SETA.
- BBC Türkçe. (2022). *Rusya-Ukrayna krizi: İki ülke basınında nasıl bir propaganda savaşı var?* <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60404633> adresinden 16 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- BBC Türkçe. (2023a). *Rusya-Çin zirvesi: Ukrayna'nın işgali sonrası ilk kez Moskova'ya giden Şi Cinping'in Vladimir Putin ile görüşmesinden neler beklenebilir?* <https://www.bbc.com/turkce/articles/cjlx5gjzpzlo> adresinden 6 Haziran 2025 tarihinde erişildi.
- BBC Türkçe. (2023b). *BRICS: Hangi ülkeler üye, grubun amacı ne?* <https://www.bbc.com/turkce/articles/c0j3zwvjw3jo> adresinden 7 Haziran 2025 tarihinde erişildi.
- Braveboy-Wagner, J. (2022). The challenge to the liberal order: Norms of the Global South. *Universal Values and Foreign Policy*, 2-10.
- Budrytė, D., & Davoliūtė, V. (2024). *The Russia-ukraine war and historical memory in the global south(s)*. [https://www.lawfaremedia.org/article/the-russia-ukraine-war-and-historical-memory-in-the-global-south\(s\)](https://www.lawfaremedia.org/article/the-russia-ukraine-war-and-historical-memory-in-the-global-south(s)) adresinden 14 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Carvalho, Gustavo. Q., & A: *Navigating a complex global order – The Global south and the west*. <https://saiaa.org.za/research/qa-navigating-a-complex-global-order-the-global-south-and-the-west/> adresinden 15 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Cihannüma. (2024). *Rus Wagner Grubu'nun Afrika faaliyetleri*. <https://www.cihannuma.org/cihanname/cihanname-2-sayi/rus-wagner-grubu%E2%80%99nun-afrika-faaliyetleri> adresinden 17 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Çakırca, B. (2025). Çok kutuplu uluslararası sistemde stratejik otonomi kavramı ve önemi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27(1), 323-345.
- Çakmak Ziberovski, T. (2024). Bağımlılık yaklaşımı çerçevesinde küreselleşmenin kuzey güney ayrımına etkisinin analizi. *Anadolu Strateji Dergisi*, 6(1), 95-106.
- Çalışkan, F. (2022). Adım adım Rusya Ukrayna savaşı ve üçüncü tarafların sürece etkisi. *Euro Politika*, (14), 35-47.
- Euro News. (2022). *Ukrayna savaşı, Çin'in 'sınırsız Moskova-Pekin dostluğu'nu test ediyor*. [Ukrayna savaşı, Çin'in 'sınırsız Moskova-Pekin dostluğu'nu test ediyor | Euronews](https://www.euronews.com/tr/ukraine-war-china-testing-unlimited-moscow-beijing-friendship) adresinden 6 Haziran 2025 tarihinde erişildi.
- Evren Atlası. (2023). *Afrika birliği: Kazanımlar, mücadeleler ve Afrika'nın geleceği*. <https://evrenatlası.com.tr/kultur/afrika-birligi/> adresinden 7 Haziran 2025 tarihinde erişildi.
- Fidan, M., & Lokmanoglu, E. (2023). Sosyal medya savaşlarında yeni bir kavram: Rusya-Ukrayna savaşı özelinde dijital ambargo. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 28-38.

- Fikir Turu. (2023). *BRICS'in genişlemesi: Yeni dünya düzeni örgütüne kavuştu mu?* <https://fikirturu.com/jeo-politika/bricsin-genislemesi-yeni-dunya-duzeni/> adresinden 13 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Giga. (2022). *The War in Ukraine and the Global South: Perceptions, Reactions, and Implications*. <https://www.giga-hamburg.de/en/events/giga-forum/war-ukraine-global-south-perceptions-reactions-implications> adresinden 15 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Google Books Ngram Viewer. <https://books.google.com/ngrams/> adresinden 15 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Gray, K., & Gills, B. K. (2016). South–South cooperation and the rise of the Global South. *Third World Quarterly*, 37(4), 557-574.
- Gürdeniz, C. (2025). *Yeni dünya düzenini anlamak ve Türkiye'yi konumlandırmak*. <https://www.veryansintv.com/yazar/cem-gurdeniz/kose-yazisi/yeni-dunya-duzenini-anlamak-ve-turkiyeyi-konumlandirmak> adresinden 16 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Haramoon Çağdaş Araştırma Merkezi. (2017). *Rusya-NATO arasındaki gerilimin şekilleri ve sonuçları*. 27 Kasım 2017, 1-13. <https://www.haramoon.org/wp-content/uploads/2017/11/Manifestations-and-Consequences-of-Tension-Between-Russia-and-NATO-tr.pdf> adresinden 6 Haziran 2025 tarihinde erişildi.
- Heng, C. (2025). *From Western-centrism to Global South: Developing countries unite to push for a more just order*. <https://www.globaltimes.cn/page/202503/1330169.shtml> adresinden 15 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Hitti, N. (2023). *Küresel Güney ve Küresel Kuzey arasında*. <https://www.indyrturk.com/node/633311/d%C3%BCnyadan-sesler/k%C3%BCresel-g%C3%BCney-ve-k%C3%BCresel-kuzey-aras%C4%B1nda> adresinden 14 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- <https://thediplotmat.com/2024/10/anti-western-or-non-western-the-nuanced-geopolitics-of-brics/> adresinden 16 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Kaçmaz, M. (2020). Avrasya denklemine jeopolitik kırılma; Ukrayna. *Türk Coğrafya Dergisi*, (74), 157-165. <https://doi.org/10.17211/tcd.603247>
- Kasap, M. A. (2022). Haber değerinin değişimi, dijitalleşme ve tabloidleşme: Rusya-Ukrayna savaşı ve TV haberleri. *The Journal of Communication and Social Studies*, 2(2), 192-208. <https://doi.org/10.29228/itamder.6>
- Khylyk, M., & Khylyk, O. (2024). Navigating Global South's ambivalent stance on Russia-Ukraine war. *Evropský Politický A Právní Diskurz*, 11(4), 5-15.
- Kıbrıs Gazetesi. (2024). *Uluslararası sistem ve çok kutuplu dünya düzeni*. <https://kibrisgazetesi.com/yazar/gokhanguler/konu/uluslararasi-sistem-ve-cok-kutuplu-dunya-duzeni/> adresinden 7 Haziran 2025 tarihinde erişildi.
- Klyszcz, U. K. (2023). *It is not about 'neutrality': How the Global South responds to Russia's invasion*. <https://www.boell.de/en/2023/01/30/it-not-about-neutrality-how-global-south-responds-russias-invasion> adresinden 17 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Kosic, P. (2023). Perspectives from the global south: Russo-Ukrainian war, energy crisis and new approach to global integrations. *Avrasya Dünyası*, (13), 52-57.
- Kutlay, M. (2024). 21. Yüzyılı kazanmak: Güç Geçişleri döneminde küresel güney ve Türkiye. *TÜSİAD Küresel Siyaset Forumu Makale Dizisi*, (7), 1-18.

- Lee Kuan Yew School of Public Policy. (2024). *What Does the Rise of the Global South Mean for the World?* <https://lkyspp.nus.edu.sg/gja/article/what-does-the-rise-of-the-global-south-mean-for-the-world> adresinden 10 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Levaggi, A. G., & Donelli, F. (2021). Turkey's changing engagement with the global South. *International Affairs*, 97(4), 1105-1124.
- Mohan, V. (2025). In search of consensus: Examining Global South perspectives on climate security in UNSC debates. *Earth System Governance*, (23), 100231, 1-11.
- Nadkarni, V., D'Anieri, P., Kerr, S., Sharafutdinova, G., Pu, X., Ollapally, D. M., Junior, P.V., Moore, C., & Divsallar, A. (2024). The Russia–Ukraine War and reactions from the global south. *The Chinese Journal of International Politics*, 17(4), 449-489.
- ODAP. (2023). Çin'in önlenemez yükselişi ve küresel güç mücadelesi. <https://www.odap.org/bolgeler/abd/cinin-onlenemez-yukselisi-ve-kuresel-guc-mucadelesi/> adresinden 7 Haziran 2025 tarihinde erişildi.
- Oğuzlu, T. (2023). Küresel güney: Nedir, ne değildir? Neden bazı ülkeleri korkutuyor? <https://fikirturu.com/jeo-politika/kuresel-guney-nedir-ne-degildir-neden/> adresinden 14 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Özçelik, S. (2022). Afrika, Ukrayna-Rusya Savaşı'nda neden sessiz ve tarafsız? <https://www.qha.com.tr/yazarlar/prof-dr-sezai-ozcelik-35/afrika-ukrayna-rusya-savasi-nda-neden-sessiz-ve-tarafsiz-387561> adresinden 16 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Politik Akademi. (2011). Soğuk savaş sonrası dönemde uluslararası sistem. <https://politikakademi.org/2011/03/soguk-savas-sonrasi-donemde-uluslararasi-sistem/> adresinden 6 Haziran 2025 tarihinde erişildi.
- Samsun, A. T. (2022). Ukrayna Krizi'nin Avrupa güvenliğine olan etkisi. *EURO Politika*, (12), 7-15.
- Sancar, M. Ö. (2025). NATO'suz Türkiye, BRICS artı, Küresel güney. <https://www.veryansintv.com/natosuz-turkiye-brics-arti-kuresel-guney> adresinden 17 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Seiwert, E. (2024). *Anti-Western or Non-Western? The Nuanced Geopolitics of BRICS*.
- STRASAM. (2022). Rusları kızdıran NATO'nun Genişleme Süreci Nedir? (4). [Rusları kızdıran NATO'nun Genişleme Süreci Nedir? \(4\) | Stratejik Araştırmalar Merkezi - STRASAM.ORG®](https://www.strasam.org/2022/04/ruslari-kizdiran-nato-nun-genisleme-sureci-nedir-4/) adresinden 6 Haziran 2025 tarihinde erişildi.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2025a). Latin Amerika ve Karayip devletleri topluluğu (CELAC). <https://www.mfa.gov.tr/latin-amerika-ve-karayip-devletleri-toplulugu-celac.tr.mfa> adresinden 7 Haziran 2025 tarihinde erişildi.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2025b). Güney ortak pazarı (MERCOSUR). <https://www.mfa.gov.tr/guney-ortak-pazari.tr.mfa> adresinden 7 Haziran 2025 tarihinde erişildi.
- TASAM. (2025). Çok Kutupluluk. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/73787/cok_kutupluluk adresinden 15 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Tekin, S. (2020). Güney–Güney işbirliğinin ideolojik temelleri: Bağlantısızlar hareketi ve küresel güney. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), 65-81.
- Tercüman. (2024). ASEAN'ın geleceği: ABD ve Çin arasında denge arayışı. <https://www.tercuman.com/analiz/aseanin-gelecegi-abd-ve-cin-arasinda-denge-arayisi-484/> adresinden 7 Haziran 2025 tarihinde erişildi.

- TRT Avaz. (2022). *İttifak profili: Şanghay İş birliği Örgütü (ŞİÖ)*, <https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avrasyadan/ittifak-profil-sanghay-is-birligi-orgutu-sio/62bc1ab001a30a217cebead0> adresinden 7 Haziran 2025 tarihinde erişildi.
- TUDPAM. (2024). *Türkiye'nin dış politik vizyon rotası bize ne anlatıyor?* <https://tudpam.org/turkiyenin-dis-politik-vizyon-rotasi-bize-ne-anlatiyor/> adresinden 6 Haziran 2025 tarihinde erişildi.
- TUIÇ Akademi. (2014). *Kuzey-Güney ayrımı*. [Kuzey-Güney Ayrımı | TUIÇ Akademi](https://www.tuicakademi.org/kuzey-guney-ayrimi) adresinden 13 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Tulun, M. O. (2025). Türkiye'nin Ukrayna-Rusya savaşındaki arabuluculuğu. *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)*, Analiz No. 2024/18. <https://avim.org.tr/tr/Analiz/TURKI%CC%87YE-NI%CC%87N-UKRAYNA-RUSYA-SAVASINDAKI%CC%87-ARABULUCULUGU> adresinden 6 Haziran 2025 tarihinde erişildi.
- Turner, M. (2024). *The global south and the Russia-Ukraine war: Nonalignment and western responses on the cusp of a multipolar world*. <https://www.securityincontext.org/posts/the-global-south-and-the-russia-ukraine-war-nonalignment-and-western-responses-on-cusp-of-multipolar-world> adresinden 15 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Tuttup, B. (2024). *What is the Global South?* <https://foreignanalysis.com/what-is-the-global-south/> adresinden 15 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- UNCTAD. (2023). *Sınıflandırmalar*. <https://unctadstat.unctad.org/EN/Classifications.html> adresinden 10 Mart 2025 tarihinde erişildi.
- Verlag Barbara Budrich. (2023). *Der Russland-Ukraine-Krieg und die internationale Ordnung aus der Perspektive des Globalen Südens*. <https://budrich.de/news/internationale-beziehungen-sicht-globaler-sueden/> adresinden 7 Haziran 2025 tarihinde erişildi.
- Yıldız, M. (2022). Rusya-Ukrayna savaşında Rusya'yı anlamak: Tek sorumlu Putin mi? *Akademik Hassasiyetler*, 9(19), 143-168.
- Zentrum Libe-rale moderne. (2023). *Die Ukraine und der Globale Süden*, <https://ukraineverstehen.de/die-ukraine-und-der-globale-sueden/> adresinden 7 Haziran 2025 tarihinde erişildi.

ⁱ Carl Schmitt (1888-1985), egemenlik ve olağanüstü hâl kavramları üzerine çalışmalarıyla tanınan Alman hukukçu ve siyaset teorisyenidir. Ona göre, egemen olan, istisna haline karar verendir; yani hukukun askıya alındığı kriz anlarında, düzeni sağlamak adına hukukun dışına çıkma yetkisine sahip olan otorite egemendir. Daha fazla bilgi için bkz. Yılmaz, S. (2023). "İstisna Hali" üzerinden bir egemenlik kavramı tartışması". *Muharrem Balci Akademik Çalışmalar*, <https://muharrembalci.com>

ⁱⁱ Robert W. Cox (1926-2018), uluslararası ilişkilerde eleştirel teori yaklaşımının öncülerinden biri olarak bilinir. Antonio Gramsci'nin hegemonya kavramını küresel düzene uyarlayarak, hegemonik gücün yalnızca maddi güçle değil, aynı zamanda bilgi üretimi ve kurumsal mekanizmalar aracılığıyla sürdürüldüğünü savunmuştur. Cox'a göre hegemonya, zorlama sonucu değil, devletlerin güç odakları etrafında o gücün etkisini kabul ederek kendi rızalarıyla oluşturdukları bir ilişki sistemidir. Daha fazla bilgi için bkz. Çiftçi, K. (2009). "Soğuk Savaş Sonrasında ABD: Rıza'ya Dayalı Hegemonya'dan "İmparatorluk" Düzenine". *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 5(10), 203-219.

